KAFKASYA

KÜLTÜREL DERGİ

3 AYDA BİR ÇIKAR

YIL : 6 SAYI : 26 CİLT : 6 MART-NİSAN-MAYIS 1970

Sahip ve sorumlu yayın Müdürü
İZZET AYDEMİR

Yönetim Merkezi :
Bahçelievler. Emek Mahallesi,
75. ci Sokak No : 61, D : 5
Ankara

★☆★

Dizildiği ve basıldığı yer :

FON MATBAASI

★☆★

ABONE TARİFESİ :

Yıllık Abonesi : 12 TL.
Yabancı Memleketler : 40 TL.

İLÂN TARİFESİ

Dergimizde yayınlanacak ilânların Tam Sayfası 1000, Yarım Sayfası 500 TL. dır.

Gönderilen yazılar ve resimler basılsın veya basılmasın iade olunmaz.

★☆★

Yayın Komitesi gönderilen yazılarda gerekli düzeltmeleri yapmaya yetkilidir.

★☆★

Dergide basılan tercüme yazılardan doğacak her türlü sorumluluk çevirene aittir.

★☆★

Dergide yayınlanan yazılar kaynak gösterilmek şartiyle başka yerde yayınlanabilir.

Basıldığı Tarih : MAYIS 1970

İÇİNDEKİLER

Dernek Çalışmalarımız — *Kafkasya*

Aulvina'nın hikâyesi — *İzzet AYDEMİR*

Çerkeslerde sosyal Teşekkül — *Fetgirey Şöenu*
Dr. Vasfi Güsar — *KAFKASYA*

Ballad (Şiir) — *T. Zuber*

Şua'yenin Thamete oluşu — *Beksultan BATIRHAN*

Koças (Piyes) — *Tsey İBRAHİM*

Söylemek Görevimdir — *Cemal ARIÇ*

Abhazlar Kimlerdir? — *Şeref TERİM*

Dünyada dil ölçüleri — *Ö. R. CECUK*

Çerkes Ata Sözleri — *M. C. PAPA*

İhsan Şahin'in Ardından — *Rıfat ÖZBAY*

Tsukujiy (Hikâye) — *BE-RA-BA*

Güleriz Ağlanacak Halimize — *İzzet Aydemir*

Rauf Orbay-Bekir Sami — *Dr. Vasfi Güsar*

Çerkes Bilmeceleri — *O. Kopsirgen*

Jır Hamid — *O. Kopsirgen*

Yeni Deniz (Hikaye) — *Jır Hamid*

Gürcü Atasözleri — *H. Hayrioğlu*

Adil Atan - İrhan Atan — *A. Kobaş*

Aktüalite

Dernek Çalışmalarımız

Halen Türkiye'de sayıları bir hayli artan Kafkas derneklerimiz - bir ikisi - hariç henüz tüzüklerinde belirtilen ve ana amaçları olan kültürel çalışmalara girememişlerdir. İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa ve Turhaldaki derneklerimiz dışında hiçbirisinin ufak da olsa bir çabası görülememektedir.

Ankara ve İstanbul dernekleri dışında Bursa, İzmir, Turhal derdernekleri folklör çalışmalarında bulunmaktadırlar. Bunların mahalli folklör ekipleri kısmen başarılı gösteriler düzenlemektedirler. Diğer dernekler ise gecelerini genellikle Ankara derneğimizin folklör ekibinin yardımıyla yerine getirebiliyorlar. Bir kısım derneklerimiz ise hiç bir varlık göstermiyorlar.

İki büyük derneğimizden Ankara derneğimizin folklör ekibinin şöhreti yurt dışında duyulurken maalesef kültürel alanlardaki çalışmaları geçen yıllara oranla sıfıra düşmüştür. Hiçbir olumlu çaba görülememekte ve bu durum ençok eleştirmeye uğramaktadır.

Dernekte son zamanlarda görülen yersiz çekişmeler, birçok üyeyi üzmüş, tatsız olaylar görülmeye başlamıştır.

İstanbul'da ise folklör çalışmalarının aksamasına karşılık son zamanlarda büyük bir kültürel çalışma görülmekte, dernek lokalinde her hafta düzenlenen toplantılarda çeşitli kültürel çalışmalar, konferans ve seminerlere yer verilmektedir.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi derneklerimizin esas amacı olan kültürel çalışmaların hızlandırılmasının zamanı çoktan gelip geçmiştir. Bundan sonra iş başına gelecek yöneticiler bu hususa çok önem vermeli, derneklerimize çalışmalarında doğru yolu göstermelidirler.

Üyelerimizin de bu hususlarda büyük titizlik göstermeleri şarttır.

Çeşitli düşüncelerle dernekle ilgisi olmayan veya dernek çalışmalarını kişisel yönlere aktarmak isteyen kimselere fırsat verilmemeli, bu gibi kişiler uzun bir denemeden sonra iş başına getirilmelidir. Aksi halde son zamanlarımızda görülen bazı tatsız olaylar bundan sonra daha şiddetli olarak derneklerimizde görülür ve zararını yine hepimiz çekeriz.

KAFKASYA

AULVİNA'NIN HİKÂYESİ

İzzet AYDEMİR

Kaberdeydeki gezilerimiz sırasında Z..... köyüne uğramıştık. Köyün Thameteleri bizleri karşılamış şerefimize bir yemek verilecekti. Her zamanki gibi sofra yine çeşitli yemeklerle donatılmış bizler de etrafına sıralanmıştık. Yaşlılar arasında 2. ci dünya savaşında kahramanlık gösterip yüksek nişanlar almış birisi de vardı. Madalyası göğsünde bizimle sohbet ediyordu. Hepimiz neşeliydik. Henüz yemeğimize başlamıktık ki Çerkes elbiselri giymiş uzunca boylu güzel bir Çerkes kızı içeri girmiş arkasından da yine normal kıyafetleri içerisinde bir kız daha onu izlemişti. Üçüncü sırayı da bir delikanlı almıştı. Bizlere Adige usulüne uyarak hoş geldiniz dedikten sonra başlarıyla da selamlamışlardı. Bir anda dikkatimiz ikinci sırayı alan ve normal kıyafetli kıza çevrilmişti. Sarışın 17-18 yaşlarındaki kızm acaip bir hali vardı. Bizi selamlarken gülümsemeye çalışıyor, fakat bakışlarında ki düzensizlik de gözden kaçmıyordu. Bir ara oturması için uzatılan sandalyeyi eliyle aramış ve oturuvermişti. Sağ tarafımdaki arkadaşım Semih Thabısıma ne oluyor gibilerden baktım. O da şaşırmıştı. Kulağıma eğilerek: Kızcağız kör dedi.

— Peki onu buraya getirmek lüzumunu neden hissettiler acaba?

— .....?

Aulvina imiş kızın ismi. Doğuştan kör. Uzun kirpiklerinin arasından etrafa ışık saçan iri yeşil bir çift göz. Kör olduğunu belli etmek istemiyordu Aulvina. Sanki bizi görüyormuş gibi gülümsemeğe çalışıyordu. Pekçok doktorlara göstermişlerdi. İyi olması imkânsızmış. Usulca bir Çerkes armoniğini tutuşturmuşlardı eline. İnce uzun parmaklar armoniğin tuşları üzerinde gezinmeğe başlamıştı bile.

O andan itibaren artık kendimizde değildik. Tek kelimeyle armoniği konuşturuyordu Auvlina. Armoniğin çıkardığı içli ve ilahi sesleri bir anda kalbimizde hissediyorduk. Yanıyordu yüreğimiz. Aulvina'ye eşlik ediyordu genç güzel sesiyle, bir vered okuyordu. Daha fazla bekliyemedim, siyah renkli güneş gözlüğümü çıkarıp takıştırıverdim gözüme, Semihe baktım o da güneş gözlüğünü takıvermişti. Oysaki salon pek aydınlık da değildi.

Ancak şimdi anlayabilmiştik Aulvina'nın oraya getirilişinin sebebini.

Evet Aulvina görmeyen gözleriyle etrafını aydınlatan fakat kendisi hiç bir zaman çevresini göremiyecek olan bir Adige kızıydı.

Günlerce unutamamıştım Aulvina'nın o günkü halini.

Çerkeslerde Sosyal Teşekkül, İdari, Siyasî Düşünceler (*)

(Yazılarım Kafkasın dışardaki üstün duygulu yavrusu

Met Çunatuka İzzet Paşa'nın temiz ruhuna armağanımdır)

Fetgirey ŞÖENU

Bilinirki bugün yaşayan ileri topluluğun başlıca iki sosyal şekli çevresinde toplanmış, yer bulmuş bir haldedir. Bu iki şekilden biri ferdin gerçek kıymete sahip olması, diğeri ise bunun aksine toplumun gerçek kıymete sahip olması düşünceleri ile beliriyor.

Çereksler bu iki şekilden hangisini taşıdıklarını belirtmek hemen pek güçtür. Bir yönden bir taraf için hüküm vermeye yarayacak vasıflarını hepsi bulunduğu halde diğer bir yönden de önceki hükümleri temelinden çürütecek vesikalarla karşılaşılır. Yani Çerkes Sosyal ve iç belirtilerine göre hem ayrılıcı (Particulariste) hem Toplumsal (Communautaire) dir. Acaba onları bu yönden şekillendiren kuvvetler nelerdir? Bunu aradığımız zaman göreceğiz ki Çerkesi kişisel (infiratcı) yapan dağ hayatı olduğu gibi onu toplumcu (cemiyetci) yapan ve baba hâkimiyetine dayanan (patriarcal) bir yönle tanıttıran da en eski zamanlardan beri bağlı olarak yaşadığı, hattâ içinde doğduğu (Ocak ve mezar) dır.

Çerkes ve dağ hayatı insanı ancak insan ve ferd (kişi) olmak, bağımsız yaşayabilecek bir kabiliyet taşımak, kendi kendini kazanmak yollarını öğretecek, en sonunda (ben, benden başka kimsenin değilim) düşüncesini kuvvetle yaşatacak bir halde bulunmak için hazırlanırlar. Oysa ki (Ocakla mezar) insanları toplumun bir ilk maddesi olarak belletecek bir durum taşır. Onlara göre bir kişi en üstün kıymetiyle bir duvarın içindeki tek bir tuğla gibidir. O kişinin o toplumdaki önemi, keyfiyet bakımından temel olduğu halde kemiyet bakımından dalıdır. Tıpkı o duvarın tuğlalarının sayısı 100 olduğuna göre bir tuğlaya düşen yüzde bir kıymet derecesinde bir varlık taşır.

Görülüyor ki bu iki sosyal düşünce arasındaki fark çok büyüktür. Fakat ikisi de kaynaklarına sadıktırlar. Bu sadakatı ise çevre ve hayat şart ları ile yaşatacak ırkların, derece derece sosyal vasıfları vücuda getirmektedirler. Çerkesler hakkında bugüne kadar incelemeler yapan bütün bilginler onların yaşayış şekillerini hep ayni açıklamalarla belirtirler. Bunlar arasında en dikkata değer iki tanedir: Biri ilk defa Dö Marinyi (De Marigny) nin kullandığı Homerik (Haumérique), diğeri Dö Mont Perö (De Montpéreux) nun hoş bulduğu heroik (Héroique-kahramanlık) dır. Bu, her iki şekilde belirtilen sosyal asâlet teşekküller tam olarak Çerkes varlığının, yani dağlılığın ge-

reklerindendir. Kahramanlık denilen şey, dağlılıkla, dağlılık kahramanlıkla filizlenip yeşeren, biri birinden ayrılmayan hususiyetlerdir. Eskiden beri bu böyle olmuş, mertliği, üzüntü ve yorgunluğu dâima dağ ve yamaçlarda, onların yalçın yerlerinde dinlendirmiş, uyutmuştur. Ve pek eskiden beri bu kahramanlar, hikâyeleri efsâne şeklinde bize kadar aktarılabilen insan üstü düşünceler, yapılamıyacak şeyler hep dağlardan, dağlılar arasından türemiş kişilerdir. Temelinde Homerik anlamı; güzel iki eserile belirttiği kişilerin hayatından kinâye olarak adına verilmiş bir yaşayış tarzından başka bir şey olmadığı gibi Heroizm de onun kahramanları ayrılmayan bir hususiyeti olarak yaşadıkları devre belirtilmiştir ve bunlar hemen hepsi dağlı yavrularıdırlar. Çünkü dağ insanlara «kendi kişilik ve hususiyetinde kendi kuvvetlerine güvenerek yaşamasını öğreten» bir okuldur. Dağlı, çöl ve sahrâ adamı gibi toplum yaşayışına pek yanaşamıyacak varlığa sahip. Kişi, kişiliğini dağlılıkla kazanır. Toplumdan uzak kalmak için gerekli nedenleri dağda bulur. Gıda bile, dağlarda tabii bitki meyvalarla temin edilebilir. Bu kolaylıklara kavuşan çerkes fikir hakimiyeti ve idare ile önce kendisinden başlayan bir tecrübe sonunda pek güzel öğrenebilir. Dağlar ona idare kabiliyeti verir, emir ve kumanda etmesini öğrenir. İnsanlara, hususile ev ve vâdiler halkına nasıl emirler salınacağını en açık bir suretle belletirler...

(Demolen) den ilham alan bu mütalaalar zam ederim Çerkes kişiliğinin teşekkülüne sebep olan yolları gösterebilmiştir. Bu yönde tesadüfün verdiği lutufla edindiğim pek önemli ve kıymetli görüşlerim var. Birbiri arasında sahrâ ve dağlarda, bedeviler ve dağlılar arasında seneler geçirdim. En adi bir dağlının bir şehirliden, bir çöl adamından yüz defa, bin defa daha müteşebbis, daha cüretli, daha cesur olduğunu, hayatta başırılı olmak için, yatıp kalktığı yalçın kayalar, göklere varan ormanlar, dağları yara nırmaklar, dereler arasında kendinden, zekâsından başka bir kuvvete bel bağlayamıyacağını, orada ne hükümet nüfuzunun, ne toplum tesirinin sıkı bir surette teessüs edemiyeceğini gördüm. Eğer buna siz, eski zaman esâretine renk ve yön veren kahramanların menkibelerini tedkik ederek eklerseniz tablo tamamlaşır. Dağların da önemi noksansız belirir.

OCAK VE MEZAR'a gelince; bunların her ikisi de insanları küme küme biribirine pek sıkı bağlarla bağlayan bir toplumculuk vasıtası idiler. Bunlar; sosyal sınıfların da bir çeşit kaynağı olmuşturlar. Onlarla yükselen insan kümelerindeki varlık hiç bir şekilde şahsa ait olamıyor, daha ziyade toplumu ya da aileyi, soyu temsil eden ocak ve mezara ait oluyordu. Kişiler, varlıklarını ancak bu iki şeyin yanında duyabiliyorlardı. Kendi ocağından ve aile mezarlığından uzak ve yabancı bir dolayda kalan kişiyi koruyacak ve savunacak hiç bir kuvvet ve kanun yoktu. O yap yalınız kalmış olurdu. Hattâ, böyle kendi yurdundan uzakta iken ölen bir kişi için en dehşetli azap mezarsız kalması idi. Şahsi hakkını o kadar yitirmişti ki ölüsünü kuşlar, kurtlar parçala-

yıp da yiyor da gömüleceği küçük bir çukur bulunamıyordu. Toprak bu gibileri kucağında barındırmaktan çekimiyordu denebilir. Bu sebepten, yalnız dünyada değil aynı zamanda son rahatını düşünen kişi, ailesinin, cemiyetinin esiri olup çıkıyordu. Bununla beraber kişinin yâni ferdin ocağı; ailesi dışında kıymetsiz kalması onda cemiyete, topluma başeğme fikrini çok kuvvetlendiği ve yeşerttiği gibi, tek başına yaşamak ile ocak sahibi olmak, bu suretle bir başka kaynaktan alacağı hakları kendine mal etmek endişesine de yöneltmiştir. Bu bakımdan evlenme, ihmâl edilemiyecek bir ihtirasın mahsulü oluyordu. Çerkeslerin her iki sosyal belirti izlerini birden taşımaları, ve her ikisine uyarak hareket etmeleri harikasını yaratan da bu noktadır dense pek mübalağa olmaz. Bu; haki mve baş olmak ihtiras ya da kaygısından başka bir şey değildir.

Biraz derinleştirerek göreceğiz ki ocak ve mezarda, esasları bakımından bir hususiyet de doğuyorlardı. Biz diyoruz ki Ocak mezhebinin etkisi altında gelişen sosyal teşekkül, şüphesiz her şeyden önce bir toplum iştirakine (Communaute) dayanacaktı. Orada her şey müşterek gibi idi. Fakat bu ortaklık hiç bir suretle umumi değildi. Her suretle hususi, hem de pek hususi idi. Ayni ocağın çevresinde toplanan bir aile sınırlarını, yâni baba, Ana ve çocukları aşmıyordu. O; bir çeşit aile ortaklığı idi. Bu bakımdan da bir kişilenme-infirad (Particularite) yani hususiyet yaratıyordu.

İnfiradiyetin en belirli vasfı ferdin ferdiyetidir. Bu ise şahsi hukukun genişlik ve anlamiyle ölçülebilir bir şeydir. Bu gün dahi şahsi hukuk da, kişinin serbesliği ve hürriyeti en önce ve en ziyade tasarruf ve mülke temellük hakkına bağlı sayılıyor. İşte OCAK ve MEZAR bunu yaratmışlardı. Roma'nın aile damgası altında kutsal sınırlarla ayrılan şahsi tarla ve bahçeleri başka milletler de görülemiyordu. Onlarda müstesna olarak Bağ ve bahçelerin korunması ile görevli ve bereket müvekkili mabudlar vardı. Bu mabudlar; korunmasile görevli bulundukları bağ ve bahçeler gibi hususi ve aile kişiliğinin topladığı özel kişilerin tasarrufu altında idiler.

Çerkesler; bilhassa kuzey Kafkas batılı halkı bu teşekkül biçiminin sâdık kişileri gibidirler. Abhazların eski akrabalık anlamları, Adighelerin (Thatleu) ya da (Thajigh) leri bu yönden gerçek aracılık taşır. Bununla beraber burada ikişer sözle açıklayalım ki : Abhazların akrabalığı kana ya da ana yönüne bağlayan önce ki zamana dayanan ocağa ve ateşe yönelen sözleri vardı. (AMTSAKHARA), (AMTSAK YAKHİLTZİZ) ve daha başka... Yani bir ateşten dal alanlar, bir ateşi bölenler, devam ettirenler... gibi THATLEOU ya da THAJİGH ise Roma'nın (Bereket) tanrılarında olduğu gibi görevlerle sorumlu olup her ailenin bahçesinde ve onun hususiyeti içinde idi.

Şu halde bir bölgede yaşayan bir toplum hattâ bir ferd bile çeşitli ve zıt iki sosyal ruhbilimin etkisi altında bulunuyor demektir. Bu da önemsiz bir

şey değildir. Fakat şunu da göz önüne almalıdır ki bu iki zıt ruhbilimin etkisi hiç bir zaman ayni derecede ve paralel olmamıştır ve denginde bulunamıyacaktır da. Bunlardan birinin diğerine üstün olması ya da daha geniş bir yetki ile filen yer almış bulunması tabii bir şeydir. Sosyal teşkilatın ruhbiliminden isteğin ne olduğunu, da mübhem de olsa açıklanabildi sanıyorum. Eğer bunu daha açıkça belirtmek gerekiyorsa denebilir ki Çerkes sosyal teşekkülü, ruhbiliminden istenen oradaki kişilerin, ferdlerin bir meydana getirmeleri ve toplumun biri birine uygunluğunu düzenlemeleri için kendilerine klavuz olan maneviyetler, zihniyetlerdir.

Böyle bir incelemeye koyulunca, açıkladığımız gibi, zıt olan iki tablo önünde kalmamak zordur. Ve bu ikilik bir vücut, bir yapılış üzerinde bulunuyor.

I — Teşekkülatın yâni kuruluşun pek eski menşe'i (Ocak ve Mezar)... Geçerek bu durum devrimizde yalnız karşı gelmeyi sağlayan maddi ya da mânevî özellik taşıyan, fakat çok canlı bir varlık göstermiyen bir hal. Ölü fakat yaşayan eserler.

2 — Kuruluşun bu günkü durumu yâni halâ yaşayan, varlık gösteren sosyal kavranış ve düşünceler. Hiç bir suretle şuuri olmayan bunlar da Çerkeslerin iç duygusu olan dağlılık ile pek eski menşeinin karışmaları sonucu olan melez ruhbilimlerdir. Devrimimizde varlık göstermesinin ışıklarıdır ki biz buna yaşayan zinde iç duygular denebilir. Şimdi Kuzey Kafkas ve başta Çerkeslerin sosyal kuruluş ve iç duygularını iki varlık olarak görüyoruz. Bizde bunları böyle oldukları gibi (pek varlık göstermiyen), (yaşayan, varlık gösteren kavranışlar) adı altında ayrı ayrı belirtilecek temel esaslarını açıklayacağız. (Devamı Var)

(*) Merhum Fetgirey Şöenu'nun hayatta iken yazdığı fakat yayınlayamadığı bu eseri yeni Türkçeye çevirip okuyucularımıza sunmağı çok faydalı bulmaktayım. Dr. V. GÜSAR.

DUYURU

Kuzey Kafkasya'da Maykop şehrinde kıymetli kardeşimiz büyük yazar HEDAGATL ASKER tarafından büyük fedakârlık ve uzun çalışmalar sonucunda hazırlanan ve bütün dünyaca meşhur NART, Lar hakkındaki büyük eser dergimize gönderilmiş bulunuyor.

Okuyucularımıza Çerkesçe yazılmış bu eseri tavsiye eder istedikleri takdirde aşağıdaki adrese başvurmalarını duyururuz.

ADRES

USSR-СССР, Москва, Международная книга, отдел "Книга-почтой."

DERGİMİZ BU SAYIDAN İTİBAREN DERGİ DAİMİ YAZI KURULU ÜYELERİNİ OKUYUCULARIMIZIN İSTEKLERİNE UYARAK TANITMAYA BAŞLAMIŞTIR

Dr. VASFİ GÜSAR

KAFKASYA

1895 yılında İstanbul'da doğan Vasfi Güsar; Çerkesyada (ŞİBJ) kasabasında doğan Hasan Güsar'm oğludur. Hasan; çocuk yaşta Kafkas-Rus savaşlarına katılmış, 1864 de Türkiye'ye göç edenler arasında on altı yaşında iken bir gemi ile Natkhue soyundan annesi Ayşe ve babası Hacbek rafaketinde Anayurttan ayrılarak Samsuna çıkmışlardı. Anne ve Baba büyük ve feci göçün ağır şartlarına, iztiraplarına dayanamıyarak bir kaç ay içinde Samsun'da hayata gözlerini yummuşlar, Hasan Güsar; İstanbul yolunu tutmuş, askeri eğitim görülen kışlalarda eğitimini yapmış, onbaşı ve çavuş olmuş, Girit seferine gönderilmiş, Tesalya ve Karadağda teğmen olarak savaşlara katılmış, oradan Sırp ve Rus savaşlarına gönderilerek Zayçar'da yaralanmış Plevne hastahanesinde iken Rus cephesini yararak muhasaradan kurtulan birliklerde bulunmuştur. Savaştan sonra İstanbul'da Khut Çerkes soyundan bir kız ile evlenmiş, Binbaşı iken Suriyeye gönderilmiş, Yarbay olmuş, emekliye ayrılarak 1917 yılında Şamda vefat etmiştir.

Oğlu Vasfi Güsar İstanbul'da doğmuş, babasıyla beraber Suriye'ye geçmiş, bir kısım ilk öğretimini Amman (Ürdün) de yine ilk ve orta tahsilini Şam ve Nablus (Filistin) de liseyi Şam'da bitirmiş, Şam'da Collège de L, Azariste Française de okumuş ve 1912 İstanbul Askeri tıbbiyyesine imtihanla ve üçüncülükle girmiş, bir süre sınıfının birincisi (Çavuş) olmuş, birinci dünya savaşında Çanakkaleye gönderilmiş 1915 sonunda okuluna iade edilmiş 1918 de teğmen doktor olarak pek iyi derece ile fakülteyi bitirmiştir. Gülhane Askeri akademisinde Bakteriyoloji stajını yapmış, sınıfının ileri bir öğrencisi olmasına rağmen Çerkes olduğundan o devirdeki fena düşüncenin kurbanı olarak asistan alınmamıştır.

1919 da üsteğmen olarak Anadoluya gönderilmiş, Afyon hastanesi iç hastalıklar servisini ve laboratuvarını çevirmeye memur edilmiş, Alay doktoru olarak Uşak savaşına, ve Albay Refet beyle (General Refet Beyle) ve Milis kuvvetlerle dahili isyanların tenkilinde bulunmuş, seyyar hastahanelerle Afyon, Eskişehir, Seyit Gazi ve Sakarya savaşlarında vazife görmüş, umumi taarruzda yüzbşı olarak Üçüncü kolordu Başhekim yardımcısı bulunmuş, Bilecik, Bursa savaşlarına katılmıştır. İstanbula giren ayni kolordunun Hıfsıhha müşavirliğiyle Haydar paşa askeri hastahanesinin dahiliye mütehassızlığı görevine atanmış İstanbul Bakteriyoloji müessesesinde vazife almıştır. 1925 yılında Adana Askeri hastane Bakteriyoloğluğuna gönderilmiş 1928 yılında askerlikten istifa ederek ayrılmıştır. İstiklâl savaşı akibinde (Millî mü-

Dr. Vasfi Güsar

Gençlik Yıllarında

cadelede gösterdiği asari hamâset ve fedâkarisinden dolayı) el yazısı (Türkiye Cumhuriyeti Riyzseti ve Gazi M. Kemal) imzasını taşıyan çeşidi az olan yaldızlı beratlı bir de İstiklâl madalyası gönderilmiştir.

Sosyal yaşayışa ve yardım konusuna önem veren Vasfi Güsar tıbbiyenin birinci sınıfında iken (İstanbul Çerkes Teavun cemiyeti-Çerkes yardımlaşma Derneği) ne üye olmuş, çalışmış, 1919 yılında İngilizler tarafından siyasi nedenlerden kapatılan (Şimali Kafkas Cemiyeti) yerine tekrar (Çerkes Teavun cemiyeti) nin yeni kurucuları arasına girmiştir. Bazı sebeplerle uzun bir süre kapalı bulunan Dernek hür hava ile Demokrasinin memlekette yer alması üzerine 1952 yılında İstanbul'da kurulan (Kafkas kültür ve yardımlaşma Derneği) nin kurucuları arasına girmiş bir süre de Başkanlığını yapmıştır. Derneğin amacına yararlı bir de (Kafkas) dergisi çıkarmayı Merhum Ziya Bersis ile anlaşmış Dergi bir yıl çıktıktan sonra Bersis beyin vefati üzerine dergiyi (Yeni Kafkas) adı altında 1963 sonuna kadar devam ettirmiş ve sonra da Ankarada çıkmakta olan (Kafkasya) dergisinin yazarlarına katılmıştır.

Dr. Vasfi Güsar Arapça, Fransızca bilir, dergilerde çeşitli konularda yazı ve tercümeleri vardır. 1919 da Bursa'da çıkmakta olan (Kafkas) gazetesinde (Haydar Bammate) ın 1919 da yayınladığı Le probleme du Caucasee broşürünü aynı yıl türkçeye çevirerek yayınladığı gibi Çerkes tarihçisi Şora Noghumuka'nm arapçaya çevrilmiş (Adighe tarihi) kitabını da Türkçeye çevirerek KAFKAS'ya dergisinde yayınlamıştır. 1962 yılında Münih'te (Almanya) toplanan Esir milletler kongresine (Paris bloku) Türkiye Çerkesleri delegesi olarak katılmıştır. Dr. Vasfi Güsar İstanbul Kafkas kültür ve yardımlaşma derneği ile Türk mikrobiyoloji cemiyetinde ve Le centre culturel Français d'İstanbul adlarındaki teşekküllerde de üyedir. Adanada bir süre Tabipler odası Başkanlığını da yapmıştır.

BALLAD

Çeviren : BA—SAL

Ömrü tamamlayıp ölme zamanı gelince,
Ecel geldi adamın yanına.
Elinden tutup çıkararak evden,
Önce misafiri sordu adama :
«Senin için dostunla da
Düşmanınla da,
Çok konuştum yaşantın hakkında.
Doğruluğu tanrı bilip, sevmeyerek kötülüğü,
Geçirdiğini söyledi herkes ömrünü,
Acımama rağmen sana,
Getireceğim son isteğini yerine.
«Ne götürmek istersin ahrete,
Birlikte dolduralım varsa, kalbindekini söyle;
Altın al istersen.»
«Altın istemem ben!»
«Mülkünden birşey seç!.»
«Mülkü ne yapayım ben!»
«Olmasını istediğin birisi yanında.»
«Çok yaşasınlar onlar da.»
«Neyi götürmek istersin? Öyleyse söyle sen!»
«Çok şey isterim, aç gözlüyüm ben.»
«Ecel... Ver bana verebilirsen,
Bir yudum su (x) TERÇ nehrinden,
Bir taş dağlarımızdan,
Bir bulut parçası,
Bir nefes şu havadan,
Bir gün ışığı,
Bir ilkbahar dalı
Yaşantımızı değerlendiren bir TÜRKÜ!...»

(x) TERÇ : Terek Nehri.
Thağezit Zuber'in Cerpecey şiir kitabından.

ŞUAYE'NİN AVCILARIN THAMATESİ OLUŞU

Nart Efsaneleri
(Kabartay Eposu)
Devlet yayınları-Moskova
Yıl—1957, Sayfa 185 — 187 Derleyen : **Beksultan BATIRHAN**

Yaşlı, beyaz ayaklı ve çok iri bir yaban domuzu, o sıralarda Nartların arazilerine musallat olmuştu. Nartlar bizar olmuş ve bu nedenle onu öldürüp etini yemeyi karar altına almışlardı. Başlarında ihtiyar Şujen olduğu halde bir araya gelen bütün avcılar, domuzu takibe başladılar. Kovalanan domuz nehirin kamış ve çalılıkları arasına girince üzerine sayısız ok yağdırdılar. Aldığı yaralarla şaşıran ve büsbütün azgınlaşan domuz bu defa avcıların üzerine doğru saldırdı. Avcılar beklenmedik bu saldırıdan korkarak ikiye ayrılmış ve aralarından domuzun geçmesine engel olamamışlardı. İbg vadisinde takibe devam ederek Şhaguaç nehrinde tekrar sıkıştırdılar. Ancak kuvvetli burnu ile toprağı delen domuz su altından karşıya geçmeye muvaffak olmuştu. Üzerinde sayısız ok bulunmasına ve yaralı olmasına rağmen domuz bütün gücü ile kaçıyordu. Bu öyle bir kaçıştı ki, avcılar Şhaguaç nehrinin karşı sahiline geçtikleri zaman artık görünmez olmuştu. Avcılar da bu takipten yorgun düşmüşlerdi, mola verip istirahata geçtiler.

Dinlenme anında artık saçları kırlaşmış bulunan avcıların Thamatesi Şujen, Şuayey'i yanına çağırarak :

— Görüyorsun ki artık ihtiyarladım, gözlerimde iyi seçemez oldu. Camidaj'ma bin, kaçan domuzu takip ederek bul ve onu bizim için öldür. dedi.

Şuayey hepsinden daha genç isede katıldığı av partilerinde ustalığıyla şöhret yapmıştı. O gün de onun bu şöhretine ve atının kuvvetine güvenerek ümitlerini ona bağlıyorlardı. Şuayey, üzerine sıçradığı atını Ula nehrine doğru dolu dizgin sürdü. Nehrin civarındaki ormanlığa ulaştığında bir çukurda yorgunluğunu gidermekte olan domuzu gördü. Domuzda onu görmüş ve can havliyle iri dişlerini göstererek üzerine saldırmıştı. Şuayey bu saldırıştan yılmadı ve okunu nişanlayarak savurdu... Başından giren ok gırtlağına geçmişti. Derhal atından inerek ayaklarını sımsıkı kayışlarla bağladı, öldüğüne kanaat getirdiği zaman atma yükleyerek avcı arkadaşlarına ulaşmak üzere geriye yollandı.

Bu sırada, ava çıkmış bulunan genç Nartlardan Pagako da hiç bir av bulamamış, eli boş gezmekteydi. Bulunduğu yerden Şuayey'i görünce iki av köpeğiyle beyaz atını ona doğru sürdü. Şuayey'e yak-

laşınca daha genç olduğundan soluna geçerek beraberce yol almaya başladılar.

Şuayey'in yanında Pagoko çok minicik ve çelimsiz görünüyordu. Pagoko'nun beyaz atı da Comidaj'ın yanında ayni minicik halde ve çelimsizdi. Taşlı bir yoldan ilerliyorlardı. Beyaz atın ayakları bu taşlara çarptıkça kıvılcımlar çıkarıyor, Comidaj'ın ayakları ise sırtındaki yükün ağırlığından dizlerine kadar toprağa gömülüyordu. Nehrin kıyısına gelindiğinde Comidaj su içmek için eğildi. Beyaz at suyun akıntısı altında kalmıştı. O da su içmek için eğildi... Ne varki Comidaj'dan arta kalan su yoktu, nehrin suyu sanki kesilmişti. Comidaj içip bitinceye kadar bekledi ve ancak ondan sonra akmaya başlayan sudan içebildi.

Bu sırada Şuayey de yan gözle tanımadığı Pagoko'yu süzüyordu.

— Kimsin sen? Akrabaların kimlerdir? diye sordu. Delikanlı bu soruya :

— Adım Pagoko'dır. İhtiyar bir annemden başka kimsem yok. diye cevap verdi. Şuayey duygulanmıştı.

O halde al şu parçayı ve hemen evine ihtiyar annenin yanına dön; ona, vurup öldürdüğü iri bir domuz yedeğinde olduğu halde avdan dönen bir Nart'a rastladım, bana bu parçayı verdi dersin - diyerek kestiği domuzun bir kolunu ona uzattı. Pagoko almak istediği bu kolun ağırlığına dayanamamış ve atıyla birlikte yere çökmüştü.

— Görüyorum ki bu yük sana ağır geldi diyen Şuayey sivri uçlu bıçağını daldırarak kolu yerden kaldırdı ve böylece nehrin karşı tarafına geçtiler. Bu defa Şuayey nehrin hemen yakınındaki büyük bir meşe ağacının iri dalını bükerek kesilen domuzun bir kolunu buna geçirdi ve sonra dalı bıraktı. Dal doğrulamamış, eğik haliyle kalmıştı. Şuayey :

— Domuzun kolu hakikaten ağırmış... artık bunu parça parça evine götürürsün. Sanırım ki bu et annenle sana 6-7 yıl yeter - dedi.

Pagoko'yu orada bırakan Şuayey bir kolu eksik domuz yedeğinde olduğu halde yoluna devam etti ve kısa bir süre sonra avcı arkadaşlarına ulaştı.

İhtiyar Thamete daha uzaktan Şuayey'i tanımıştı. Ona bağırarak :

— Mazitha (Ormanlar ilahesi) ömrünü uzatsın. Sayende beyaz ayaklı bu dev domuzu elde ettik, artık gözlerim avcılık yapamayacak kadar görüşlerini kaybetti. Bundan böyle seni yerime Nart avcılarının başına tamada tayin ettim diyordu.

Kanjanın oğlu Şuayey böylece Nart avcılarının başına Thamete olarak bir payeye ulaşırken genç Pagoko, kendisine bırakılan domuz kolunu parçalayarak evine taşımaktaydı. Gerçekten de et anne ve oğula 6-7 yıl yetecek kadardı.

K O Ç A S

— 6 —

(Geçen Sayıdan Devam)

Yazan : Tsey İbrahim Çerkesçeden Çeviren : M. MEFEVİD

Tuğuz — (Endişeyle) : Gelenler pek çok, bizse üç kişiyiz, rica ederim!

Koças — (Kararlı) : Bir köpek sürüsü geliyor diye kaçmayı şerefime yediremem! Beni arayanlarla buluşmaya hazırım... (Hiç endişelenmeden) : Siz burada durmayın, gidin. Gidin de anam sorarsa, «Koças, bir kısrak sürüsü getirip geliyor,» deyin. Kızkardeşlerim sorarlarsa, «Kardeşiniz Koças, size ipek elbiselikler getirip geliyor» deyin. «Koças'ım nerede?» diye sorarsa beni babam; cesedimi leş kargalarının uçuştuğu yerde bulabileceğini söyleyin.

Hatıv — Kara günlerinde seni yalnız bırakmamaya and içtim, beni arkadaşlığa kabul etmeni rica ediyorum. Koças!

Koças — Prensle boy ölçüşmek istiyorsan, yanımda kalabilirsin küçük kardeşim. Sen de Tuğuz, son isteğimi yerine getir, git. Tabutumu taşıman için gitmeni rica ediyorum.

Tuğuz — (Başını yana sallıyarak) : Gidemiyeceğim Koças, bana darılma. Gidersem Şapsığlara ne diyeceğim? Bir çocukla Koças'ı ateşte bırakıp geldim dersem, yaşlı Şapsığ kadınları bana gülmezler mi?. Hayır Koças, bizi öldüreceklerse de burdan gidemem... (Hiç aldırış etmeden, tüfeğinin horozunun ağzındaki çakmağı düzeltip düşmana karşı hazırlanır).

Koças — O halde üçümüz de birarada ölüme hazırız demektir. Yüce Tanrının dediği olur. Ey yeryüzü demircilerinin koruyucusu, ustaların ustası Tleps, yardımımıza koşman için sana yalvarırız!... Hazırlanın arkadaşlar, işte korkunç Deoyps yetişti (Hazırlanırlar). Gelen atlıların, atların ayak sesleri duyulur. Tepede duranlar hiç kımıldamadan, konuşmadan dururlar. Deoyps'in atlıları, önlerinde Deoyps, peşpeşisıra gelip yetişirler).

Üçüncü Sahne

(Avcılar, Prens ve Vork-Soylular)

Birinci Vork (Soylu) — A...a...a... İşte buradalar göçebe Şapsığlar!
İkinci Vork (Soylu) — Yakalamadık mı ahbaplar şimdi sizi.

Birinci Vork — Vurun, öldürün onları!
Hep birden — Vurun! Öldürün!...
Prens — Durun biraz!
(Vorklar dururlar).

Prens — Nasıl olsa elimizdeler; ben bu Şapsığlardan yalnız bir tanesini sağ olarak elime geçirmek istiyorum... (Koças'a dönerek) : Hıı, kafasız Şapsığ, söyliyecek bir şeyin var mı daha? Beni özlediğini çok işittim... ve işte geldim!. Neden kurumuş meşe ağacı gibi duruyorsun? Korktun mu yoksa?.

Koças — Evet, doğru söylüyorsun Deoypş! Seni çoktan beridir özlüyorum; belki erkekliğin bu yüzden artmıştır. Yalnız gezmekten nefret ettiğini henüz bugün öğreniyorum... Madem ki zahmet buyurup buraya kadar gelmişsin, beni nasıl istiyorsan o şekilde hazırım. Gel, buraya kadar niçin kendini yorduğunu anlat.

Deoypş — (Hiddetle) : İşitiyor musunuz bu adi Şapsığın neler söylediğini, vorklarım? Böyle konuşan birini gebertmek gerek! (İçlerinden biri Koças'ı öldürmeye hazırlanır).

Prens — Dur! (Koças'a dönerek) : Kaç kişi olduğumuzu görüyorsunuz, sizi öldürmek bizim için işten bile değildir, ama, ben üçünüzü istemiyorum! Siz ikiniz gidebilirsiniz; sana gelince Koças : Seni atımın terkisinde götürüp prensese hediye etmek istiyorum. Haydi, atla bakalım atımın terkisine!

Koças — Yanılıyorsun keskin prens. Herhalde Hatkı'ların küçük Koças'ını henüz tanıyamamışsın; tanıyorsan da tanımıyormuş gibi göstermek istiyorsun kendini. Bir defa, at terkisinde gitmekten hiç hoşlanmam, bunu iyi bil! Eğer bilmiyorsan, elâ gözlü prensesine sor; o, iyi bilir bunu!

Prens — (Saraya tutulmuş gibi) : Vay alçağın doğurduğu! Karıma karşı nasıl böyle konuşabiliyorsun? Şimdi seni köpek gebertir gibi öldürürüm! (Vorklara dönerek) : Ölüsünü at kuyruğuna bağlayıp sürükleyin şunun! (Koças tüfeğini kaldırıp hazırlanır. Prens kendisini görünceye kadar, Koças, tüfeğinin kundağını omuzuna dayar).

— Perde iner—

(Perde gerisinden iki-üç el silâh sesi; kılıç, kama şakırtıları gelir; bağırma-çağırma sesleri, diğer sesleri izler : «Biz onlara bırakmayız bunu!... Mutlaka cezalarını çekecek onlar!... Kaçırmayın, tutun!... Bağlayın!... Biraz daha sıkı!...» Kalabalığın sesi gittikçe zayıflayarak uzaklaşır; ve ardından tamamen kesilir).

— S O N —

SÖYLEMEK GÖREVİMDİR.

CEMAL ARIÇ

Mevcut yayınlar dışında, yalnız «KAFKASYA» adıyla çıkan bu derginin dahi her sayısındaki yazılarla ne anlatılmak, neler öğretilmek isteniyor?... Her biri ayrı ayrı değer taşıyan bu kıymetli kalemlerle bizlere Kuzey Kafkasyalılarm :

1 — Mâzisi yüzyıllara dayanan şerefli Tarihi.

2 — Hürriyet ve bağımsızlık uğruna yaptıkları savaşlar.

3 — İnsan hürriyet ve haklarına düşkünlükleri, edeb ve terbiye üstünlükleri.

4 — Güzel âdet, nezaket ve saygı duyguları.

5 — Tesanüd ve sosyal yardım esaslarına uygun yaşayışları. öğretilmek istenmektedir.

Memnuniyetle belirtelim ki elimizdeki «KAFKASYA» dergisinin sahibi sayın İzzet Aydemir de, bu dergide çıkan Kafkasya gezisine ait notlariyle bizleri de âdeta beraberinde gezdiriyor ve hepimizi coşturuyor. Bu vesile ile, teşekkür borçlu olduğum kendisini gönülden tebrik ederim.

Şüphesiz bütün yayınları herkes okuyor. Meselâ bu yazılar üç-beş kişilik guruplar içinde okundukça ayrı ayrı fikirler yürütülür ve (... hakikaten çok güzel yazmış), (... atalarımız ne asil ve fedakâr insanlarmış) gibi takdirkâr sözler yanında bir de; (... bizim çok güzel âdetlerimiz var, Şey Şâmilimiz var, falanımız var filanımız var) gibi övünmeler de duyulur ki, bu kıssalardan aldığımız hisse de bundan ibarettir.

Ömrümüzü, ceddimizle övünerek geçiriyoruz. Güzel yurdumuzda kurulan derneklerin etkisiyle bile, yaşayışımızla, toplum içindeki davranışımızla, dürüstlüğümüzle şerefli mâzimize ve asil atalarımıza lâyık insanlar olmağa birçoklarımız yaklaşmıyor.

İnsanlar tabiidir ki tarihleriyle ve büyükleriyle iftihar ederler ama ölülerle övünmek zamanı çoktan geçmiş olduğu gibi, bunun en ufak bir faydası da görülmez. İçimizde her haliyle örnek kimseler yok değil. Hattâ gelenek ve âdetlerini muhafaza eden topluluklar da var.

(Devamı 28. Sayfada)

ABHAZLAR KİMLERDİR?..

— 4 —

(Geçen Sayıdan Devam) Şeref TERİM

Abhaz krallığı onbirinci yüz yılda GÜRCÜ kırallığına da sahip oldu, fakat bu işgal değil veraset yoluyle vukua gelmişti. Bu suretle, hükümet hududu Abhazya, Gürcistan, Mingrelya, İmmereti ve saireyi ihate ederek Trabzonun az ilerisinden Azak denizi yakınlarına kadar dayandı. Birkaç yüzyıl devam eden bu devrin hükümdarlarından ileride bahsedeceğiz. Ancak müellifin hükmüne göre, Gürcistan tacının Abhaz kırallığına geçmesi ve Başkentin PİZOUNDE dan TİFLİS'e nakletmesi kralların AİHAZYA ve GÜRCÜ hükümdarı ABKHASSETHİSSA DA KARTHELİSSA MEP'he yani ROİ DABKHASSETHİ ET DE GEORGİE unvanını taşımaya başlamaları Abhaz hükümeti için hiç iyi bir şey olmadı, zira krallar elîm bazı sebeplerle asıl ana vatanı ihmal ettiler. Abhaz memleketleride istilalar dolayısiyle kralsız kaldı küçük prensler eline düştü, bu halde bir iki yüzyıl devametti. Fakat, 15 inci yüzyılda Gürcüstan yine parçalanınca Abhazlar tekrar istiklâllerini elde ettiler ve Osmanlı hakimiyetini tanıyıncaya kadar her manasiyle hür ve müstakil yaşadılar. yani, Serdarıekrem Lala Mustafa Paşa ve Özdemir Osman paşanın Şark muharebelerinin neticeleriyle hür kalan Abhazlar Osmanlı hakimiyetinden sonra yarı müstakil bir halde kaldılar.

Anlaşılıyor ki bu yüzyıllarda Şimalî Kafkasyanın Asıl sakinleri olan milletlerden ancak, Abhazlar bir mevcudiyet gösterebilmişler, Adighe, Lezgi, Çeçen, Oset ve saire gibi diğer kabileler, belki de şiddetli dış etkiler altında çok zamanlar ayrı ayrı yaşamışlardır. Bu durum elbette zararlı idi, nitekim, sık sık maruz kaldıkları tecavüzler karşısında bu milletler nihayet bir siyasî birlik vücuda getirmenin zaruretini idrak ederek BOSPHOR KİMMERİNE adiyle kurdukları birleşik bir hükümet etrafında toplanmışlardır. Bu birleşme ruhu onsekizinci yüzyılda Rus istilalariyle doğmuş ve on dokuzuncu yüzyılda en kesin şeklini almış, Abhazya, Dağıstan, Çeçen, Oset, Kabardey Ve saireden teşekkül eden bu birlik tam yüz yıl devam eden savaşlara vücut vermistir. Fakat ne çareki, hürriyet ve istiklallerinin muhafazası için yaptıkları amansız mücadeleler bir kaç yüz milyonluk düşman çokluğu karşısında erimeye mahküm olmuş nihayet 1864 de esir düşmüşlerdir.

1917 yılına kadar devam eden bu esaret devri, Çarlığın inhilali (ortadan kalkma) üzerine yeni yeni ümit ve emellere yol açtı ve Kaf-

kasyalıların mukadderatiyle alâkalı mühim hadiseler ve bunların içinde Abhazların oynadıkları roller, sırası geldikçe söz konusu olacaktır.

Kafkasyalılar ve bu meyanda Abhazya hakkında pek kıymetli malumatı havi olan Met İzzet Çonatuka'nın KADİM KAFKASYA adlı kitabından aldığımız Abhazya'ya dair bilgilerede yer vermek suretiyle yazımıza devam edeceğiz.

Evvelce de söylediğim gibi, ben, hayalimden doğan, gelişigüzel hikâyeler değil, anlaya bildiğim kadariyle, sözü geçen tarihi eserlerden edindiğim Abhazya hakkındaki bilgileri tarafsız olarak aksettirmeye çalışmaktayım. Esasen, merhum İzzet Paşa, bu kitabının 196 ncı sayfasından itibaren Abhazya'nın TARİHİ KADİMİ (eski tarihi) başligi altında pek değerli malumat zikretmiş, gerçi, oda, başka eserlerden faydalanmış... Tabiiki öyle olacak... Vaktiyle himmet ederek bu memleketi ve bu milleti tetkik eden ebazı bilginler haklarındaki intibalarını yazmak suretiyle kendilerinden sonra gelecek insanlara armağan etmişler; ne mutlu onlaraki, dünya durdukça bu hizmeti yapanlara minnetdar kalacak bir zümre olacaktır.

Şimdi İzzet paşanın ifadesiyle, tarihi kadime giriyoruz. Merhum diyor ki, 66 yıl mîlâttan evvelinden, 24 yıl mîlâttan sonraya kadar yaşamış olan (STRABON) Karadenizin Kuzey (Kafkas) sahillerinde sakin olmuş olan kavimlerde nve bu meyanda Abhazlardan bahsederken HENYOHLAR umumi tabirini kullanmış... Bu tabir selahiyetli tarihcilerce kabul edilmektedir. Abhaz kabilelerinin içerden bölünmüş bulunduğu şubeler meyanında AZGA (AS-GHE) (x) ler vardırki, tarihcilerin babası sayılan HERODOTA'ya göre küçük Asya'ya ismini vermiş olan pek kadim (ASİA) nam Kafkas kabilesinin bakayası sanılmaktadır.

(Devamı Var)

(x) Bu gün, Türk vatandaşı olarak yaşamakta olan Şapsığ, ABZAH ve saire gibi diğer bazı Çerkes kabileleri ABHAZ'ları AZGA olarak adlandırmaktadırlar. Ancak, bu isim, Abhaz kabilelerinden birine değil Umumuna şamil olarak kullanılmaktadır.

GEÇMİŞ OLSUN

İzmir Kuzey Kafkas Kültür Derneği yöneticilerinden kıymetli hemşerimiz Hasan Açu Ankara'da başarılı bir ameliyat geçirmiştir.

Hastahanede dergimiz sahibi İzzet Aydemir ve yakınları tarafından ziyaret edilen kıymetli hemşerimizin sağlık durumu iyidir.

Geçmiş olsun.

Dünyadaki Dil Ölçüleri İçinde Çerkes Dili

(ÖZET)
Yazan :
Ömer Rıfkı ÇEÇUK

Veteriner Hekim
Çeviren :
Dr. Vasfi GÜSAR

Yaratığın ilk yaradılışında gerçektir ki insanlar tek bir dil kullanırlardı ve Çerkes dili insanların ilk dilidir. Binlerce dil içinde insanların ilk konuştuğu dil acaba hangisi idi diye düşünülebilir. Bu düşüncenin üzerinde ilk duran tanınmış İngiliz bilgini Jon HAMMERTHON olmuş ve yazdığı (dünya tarihi) eserinde bunu açıkça belirtmiş ve Mısır Millî Eğitim Bakanlığı bu kıymetli eseri İngilizceden Arapçaya çevirmiş ve parçalar halinde yayınlamıştı. Bu ünlü bilgin eserinde İngiliz kıraliyet cemiyeti üyesi ve Britanya üniversitesi öğretim üyelerinden olup Londra Üniversitesi Mısır eserleri kürsüs üprofesörü bulunan ve «ON YILLIK ARAŞTIRMA» ile «ESKİ MISIRDA SOSYAL YAŞAYIŞ» adlarındaki eserleri yazan Profesör EDWARDZ ın eserlerinden ilhâm ve kaynak aldığını yazmıştır. Bu eser pek eski (kadim) tarihin aydınlanması bakımından önemlidir. SİR JON HAMMERTHON ondan faydalanarak «DÜNYA TARİHİ» kitabının 41 inci sahifesinde şöyle der :

«Gerçektir ki bu medeniyet Karadenizin Kuzeyinden batıya geçmiştir. Bu medeniyet merkezinin Kafkasya olması ihtimalini bize söyletmeye yeter.»

Bugün bilinir ki bu ülke (Kafkas) ölüler memleketine yani Mısırlıların cennet diye tavsif ettikleri Mısıra epeyce uzakta olduğu halde pek benzer. Eski Mısır asâtirinden gelen bilgiler bu ülkede bulunan gerçek vasıfları tasdik eder durumdadır. Pek eski medeniyetin Kafkasyadan Mısıra geldiğinde Bilginlerin çoğu anlaşmışlardır. Mısırda bulunan tarihi eserler Orta doğuda yayılan *Kafkas Medeniyeti*'nin dalgalar halinde gelip Mısırda yerleşmiş olduğu ve Kafkas dillerinden biri olan Çerkes dilinin Mısır dolaylarında ve Arap ülkelerinde yayıldığı ve sonra değişerek müstakil diller şekline girdiği ve bazı Çerkes kelimelerinin hâlâ yerlerini sakladıkları, muhafaza ettikleri akla gelebilir. Mısırda bu eski medeniyeti kuranların Kafkasyadan Mısıra göç ettikleri anlaşılmaktadır. «Dünya Tarihi» yazarı Sir Jon Hammerthon kitabının 22, 40, 41 inci sahifelerine bakmalarını okuyuculardan rica ederim.

«Pek eski asırlardan İran istilasına kadar Mısır tarihi» kitabının yazarı Prof. Jeims Hanry Brested'in eserinin bende bıraktığı izlerden ötürü bütün eski Mısır Fravunlarının kullandığı dilin Çerkes dili olduğu kanısını taşımağa başladım.

Bir çok milletlerin dillerinde bugün birbirlerine benzeyen bir çok kelimeler vardır ve milletler bu kelimeleri kendilerinin olduğunu iddia ederler. Çerkesler; insanlara, hayvanlara, bitkile-

re (nebatlar), donuklara (cemadat) ver dikleri adları şekillerine, fiillerine (yapışlarına) açık ve normal görünüş ve vasıflarına göre vermişler, dillerinde belirtmişler ve kökleştirmişlerir. Ancak o kelime anlam bakımından o milletlerce gerçek bir şeyi gösteriyor, bir şeyi yerinde ifade ediyor, belirtiyorsa bu kelime o milletin öz malıdır. Biri birine benzeyen kelime ya da kelimeler muhtelif milletlerce kullanılabilir. Fakat bu kelimeler o milletlerde sarih, açık bir anlam taşımazsa, belirtmezse o kelime başka milletlerden alınmış, kendilerine geçmiş yabancı kelimelerdir. Gerçektir ki milletlerin dilleri bu temellere dayanır ve kaynağını burada bulurlar. Çerkesler; Bu temellerden, bu anlamlardan kaynak alarak kullandıkları dillerine, sosyal geleneklerine, tarihlerine, dedelerinden miras gelen menkibelerine dayanarak bugün meydanda bulunan milletlere nazaran en eski bir millettir. Dünya yaradılışından bu güne kadar insanların fikir bakımından ilerleyişi yavaş yavaş, tedrici bir şekilde olmuş ve milletler yeni yeni kelime buluşları ile kültürel yönünden bir hayli ilerlemişler, dilleri daha geniş, daha zengin milli bir dil meydana getirmişlerdir.

Çerkesçede kelimelerin anlam ve kaynaklarını şöyle misallerle belirtelim:

MEKKE pek eski devirlerde hattâ İbrahim peygamberden önce eski Mısırlılarca bilinir bir kasabaydı. Şekli ve anlamı ile lafzı bakımından Çerkesçe bir kelimedir. Mekke Çerkesçe (Mekki) dir ve tapanak anlamına gelir. Her gün yüzlerce putun bulunduğu ve sayısının arttığı bir yer. Putları tutan ve benimseyendir.

KUREYŞ kelimesinin KUERİŞ'ten geldiğini düşünmek yerindedir. Süratle yürüyenler, ya da alış veriş yapanlar anlamınadır. (Milattan yirmi beş asır önce) eserini yazan Vilyam Meyer'e göre Mekke'nin bir ticaret merkezi olduğunu Suriye ve çevrelerinde Arap kafileleri ile dâimâ alış veriş yaptığı ve bu yüzden bir de ilerlemiş bulunduğu yazılıdır.

Çerkesler Asetin koluna dağ adamı anlamına gelen Kuşha dedikleri gibi Avrupalılar gibi (OSS) de derler. Oss; ev kenarında, kasaba ve bina çevresinde oturanlar anlamına da gelir. Çerkesçede (O) dudak (Se) güzel, süslü demektir. Güzel dudak yâni fasih ve güzel konuşma anlamına da gelir. Akla gelir ki Çerkesler (Os) ların güzel dilinden ve konuşucu (hatip) olduklarından böyle belirtmişlerdir onları.

Suriye de Şam şehrinin kuzeyinde (KASYUN) adında bir dağ vardır. Çerkesçede (Ka) dağ (se) güzel ve (Yiven) ev anlamına ve toplu olarak (Kaseyiven) güzel dağ adamı demektir.

Şam'ın doğusunda (MEZZE) diye ormanlık, bahçelik bir çevre ve içinde ayni adı taşıyan bir köy vardır. (MEZZE) Çerkes şekli ile (MEZİ) ormanlık, bahçelik demektir. Bir süre MEZİ, Mezze olmuş ve yine de bahçeliğini ve ormanlığını muhafaza etmiştir.

Türkiye - Suriye sınırında (KADEŞ) adında bir HÂTİ şehri ve eski eserleri vardır. Çerkesçe (KUED) hüküm, (KUEDEŞ) hüküm yeri anlamına gelmektedir. Gerçekte HÂTİLER devrinde bu şehir hüküm merkezi, hâkimiyet ve hükümet merkezi idi.

Türkçe (PAŞA) diye bir saygı ve hürmet mertebesi vardır. Asker ve sivil paşalar olduğu gibi çerkesçede (PE) ön ve burun, (ŞE) almak demektir. ve (PAŞŞE) ön alan, önde yürüyen anlamına gelir ki paşalar da komutayı ele almış, ordu ve birlik başında bulunan ünlü kişilerdir.

Çerkesçe de (KAFİ) diye bir kelime vardır. Beyaz ya da ışık veren anlamınadır. (KASE) güzel dağ ve ikisi yan yana (KAFİKAS) ışık veren beyaz dağ demektir.

Araplar (MEZAR)'a KABİR dedikleri gibi KUBBE de derler. Türklerde genel olarak (kabak) diye bir bitki (su kabağı, asma kabağı) vardır. Çerkesler su kabağına (KABİ) derler ki KABİ üstü girintili, çıkıntılı içi boş bir bitkidir. Çerkesler yer içinde içi boş çukura (ABİ) (BİNİ) demektedirler. Türkler de içi boş, sert tabiatlı kişilere (KABA) derler ki çerkeslerdeki (KABİ) den alınmadır ki. Su kabağından bir benzeri vardır. (KABİR - MEZAR) da içi boş çukur demektir ki anlama pek uygun bir kelime.

Bütün insan yaratığı (beşer) devamlı bir kanunun mahsulüdür. İlkin (basit) bitkiler meydana gelmiş, süreler sonra insan yaşantının ilk sel faydalı bir şekil alarak meyveleşmiştir. İlksel hayvan yaratığının zamanın ilerleyişi ile kemikli hayvanlar zümresine girmişler ve insanlara faydalı bir yön kazandırmışlardır. İlk insanlarda ilk diller tek heceli ve basit iken zamanların ilerlemesiyle tek dil olarak genişlemiş daha sonra çevrenin ve ihtiyaçların etkisiyle çeşitlenerek yayılmıştır. Ne de olsa ilksel dilin kökünü yitirmemiştir.

Tevrat dini kitapta insanların yaradılışında tek bir dil kullanıldığı yazılıdır. Gerçektir ki insanlar ilk önce Kafkasya dağlarında görülmüş ve bu gündeki çerkes dilini kullanmışlardır. İlk önce tek heceli ve basit gramerli idi. Bugün çerkesçe eski temel ve durumunu içindeki halâ saklayan izler taşımaktadır. Çünkü kelimeler hâlâ kuşların, hayvanların, durukların (cemadat) şekil ve görüşlerini taşıyorlar. Bugünün vermiş bilginler ve antropolojistler üç yüz bin yıl önce insan yaratılışında insanların Neanderthal, Magdalen ve Negroide tipte olduklarını gösterir. Bu günkü kazılar insanların yaradılışının 7 bin yıl önce olmadığını ve en az 300 bin ve daha fazla bulunduğunu gösterir.

Türk bilgini Şemseddin Sâmi (kamusulâlâm) kitabında Adem kelimesinin (Adim) den geldiğini ve toprak anlamı taşıdığını ve Havva anamızın adının da (HAYE) den geldiğini yazar. Adem kelimesi çerkes dilinde incelersek ayni kelimenin ayni kaynaktan çıktığını ve toprak anlamına geldiği görülür ve (Adim) kelimesinin (Toprak ya da çamurdan bir parça) demek olduğu anlaşılır.

HAVVA kelimesine gelince; o kelimenin de HAVA çerkes kelimesinden geldiği göze çarpar. Yaşayan ve hareketli insan anlamınadır. HA (Arapça hayat kelimesinin teleffuzunda olduğu gibi) çerkesçe yaratan, ve VA hareket ve hayat manasınadır. İkisinin birleşmesinde HAVA; hareketli insan veya yaşayan insan, yaşayan ilahi yaratık demektir. Bunlardan gelen benzerliklerle Çerkesçe HAÇ'E misafir anlamındadır. HA tanrı ve Ç'e mensup ve HAÇ'E

Tanrıya mensup kişi demektir. Türkçede Tanrı misafiri derler misafirlere. Şemsettin Sâmi'ye göre (Ha) yaratan (Ye) zararlı şey ve toplumu da zararlı yaratıktır. Çerkesçede Tanrının adı (Tiha) aslında (TİHİ) olup zamanlar (Tiha) olmuştur. Ti verme Hİ alma ve tpolum olarak TİHİ; ihsan eden ve vere nanlamına gelir ki Tanrının diğer bir adıdır. Yine HA dan gelme HA ÇEŞ kelimesi ziyafet yeri veya misafirin ineceği, ağırlanacağı yer demektir.

Çerkesçede SIHA baş, VİNE da oda anlamınadır. Birleştiklerinde VİNASİHA odanın başı, odanın üstü demektir. ve SİHHATİSİ saç anlamınadır. Bu da SIHHA baş, TISI saç dır ki hep beraber (başın saçı) dır. Çerkesçede PİTTİS'E balık demektir. Bunda mecâz olarak (kaş) deemktir ki balığın şekline benzemesinden kinâyedir. Çerkesler (Bıyık) a (PAÇ'E) derler. Aslında PA burun, PAÇ'E burun altı demektir ki ayni yerde bulunur. Bunun gibi (JAÇ'E) iki kelimedir. JA dudak, Ç'E alt ve ikisi birden Dudak altı veya dudak altında yani sakal demektir.

Çerkesçede (TUGUJ) kurt demektir. TİGU hırsız, ZZI eski anlamınadır ve TIGUZZ yani kurt pek eskiden beri hayvanları çaldığından bu ad verilmiştir. Adem'in oğulları HABİL ve KABİL de çerkes dili ile incelenebilir : HA tanrı, BE çok, Lİ et ve toplum olarak Tanrının yarattığı etlice (şişman) demektir. Gerçekte Habil şişman bir kişi idi. KABİL de KUE oğlu, BE çok, Lİ et ve hep beraber çok şişman oğul, çocuk demektir. NİSA arapça kelimesi, Çerkesçe NİSE den alınmadır. Nİ anne, SE güzel. Çerkesler geline NİSE derler ki güzel anne demektir. Arapların (VEFD) yani (Deleke) kelimesinin aslı AVEFİT dir ve iki kelimedir. AVE konuşma (AVİF) güzel konuşmalar, Tİ verme ve (AVEFİT(güzel kelimeleri veren, açıklayan yani DELEKE demektir. Çerkesler Gök (semâ) e NEVİT veya NEVİTE derler. Ziyadan gözleri kamaştıran anlamınadır. Gerçekte insanlar güneşli göğe baktıklarında gözleri kamaşır ve yaşartır.

Çerkesler lambaya VESTEHGHE derler. (VE) hareket, (SE) güzel şey, (TİGHGHE) güneş demektir. Toplumu (VESTİGHGHE) (güneş gibi ışık veren güzel hareketli) dir ki tamamen lambayı belirtir. Sonra Güneşe Tighe dedikleri gibi baba'ya da derler. Düşünülebilir ki yaşatan ve hayat veren her şeyin babasıdır. Çerkesler (inek) e ŞEMİ derler. ŞE süt, Mİ mah sul demektir. ŞEMİ süt döken, süt mahsulunu veren demektir. Cennet kelimesinin İbrani - Yahudi dilinden gelme olduğunu söylerler. Ya da Arapça (Her iki millet Samittir). Çerkesçede (Cİ'İ) bitki - arz manasına da gelir - (NE) yer, kaynak (TE) örtü ve toplumları münbit toprak demektir. Gerçekte CENNET münbit toprak ve bahçeli yer demektir. Araplar (Cehennem) İbraniler (Kehenem) ve Çerkeslerde (ÇİHİNEM) derler cehenneme.. Dikkat edilirse birbirlerine pek yakın kelimelerdir. Yahudiler (Kehenem) i korkunç ve içinde maymunların, bir çok yırtıcı korkunç hayvanların, akreplerin ve idğer yaratıkların yaşadığı vâdiler olarak belirtirler ve Allahın emirlerine karşı gelen insan ve yaratıkları azap içinde bulundurulacak yer olarak

ÇERKES (ABHAZ) ATA SÖZLERİ

ÖĞRENME - ZEKÂ - BİLME

M. C. PAPA

A. K. ABCINGA
O. B. Kopsirgen

— 4 —

Küçük tavşan «oturacak yer bulsaydım, söyliyecek bir şeyde bulurdum» dermiş.

Hasat zamanı fare de payını saklar.

Fazla zeki olanı yola getirmek güçtür.

Akıllı insan, dostunda olsun düşmanında.

Bilgi sahibi olmak beğlikten yeğdir.

Akıllı insan yüz kişiyi idare eder, akılsız kendini bile idare edemez.

Başkalarının fikirleri üzerinde düşün fakat kendi fikirlerini de ihmal etme.

Zeka kaba kuvveti yener.

Kalp misafir ise zeka ev sahibidir.

Çok yaşıyan değil, çok gören bilir.

Akıllı insan, yalan söylese bile gerçek sanılır.

Kendini deli göstermekten akıllı göstermek yeğdir.

Deli döker, akıllı toplar.

Eşşeğe niçin anırıyorsun diye sormuşlar: Nasıl anırmayım inek bayırdan düşer ölürse bana taşıtacaklar.

Bilgi aydınlık, bilgisizlik karanlıktır.

Akıllı baba çocuğunu suya gönderirken destiyi kırmasın diye önceden oğlunu döver.

Akıllı insanın her sözü ağzından iyi çıkar.

Zeka kılı kırk yarar.

Zeki insan ileri görüşlüdür.

Öğrenmek misafir, akıl ev sahibidir.

---

gösterirler. Çerkeslerde de (ÇİHİNEM) Korkunç uçsuz, bucaksız vâdi demektir. Çerkes ve İbrani (yahudi) dilleri (Cehennem) in bitki ve suyu olmayan bütün saldırgan hayvan ve haşerelerin yaşadığı vâdiler olduğunda ittifak içindedirler.

Çerkesler güneşe (ATİGHE) derler. Kelime anlamında (Yüksek yer) demektir ki güneşin yüksekliğinin ululuğunun bir işaretidir.

Görülüyor ki Çerkes dili yani Çerkesçe ilksel tabiattan alınmış bir dil olmakla başlamış, ihyaçlara göre yeni yeni kelimeler alarak genişlemiş fakat temel kelimeler asıllarını, teleffuz ve manalarını muhafaza etmiş, savunmuş, pek eski bir dil olma vasfını saklamış ve insanların ilk kullandığı dili olma mevkiini kaybetmiş bir ana dildir.

İhsan Şahin Beyin Ardından

Rifat ÖZBAY

Büyük davamız henüz dururken büyük acılarla değerlerimizi ebedi istirahatgâhlarına dinmiyen gözyaşları arasında uğurluyoruz.

«KAFKASYA» bağrında yaşamanın özlemini duyan insanlarına bağrına saramamanın elemini duymaktadır.

1962 senesinde bir ses yükseliyordu Bursa'dan, bu ses çevre Kafkaslıların tümünü birliğe, beraberliğe çağırıyordu. Ve işte yıllar öncesi İhsan Şahin Beyin gösterdiği çaba ve gayret sayesinde Bursa Kafkas Kültür Derneğinin temeli atılıyordu. Bu temel öyle bir temel ki iyi niyet duygusunun gerçek Kafkaslılık için daima yararlı olacak bir temeldi. Bunun üzerinde yükselen eser ise daima pırıl pırıl kalacak olan örf ve adetlerimizin bizlere benimsetilmesi idi. İşte Derneğin kuruluşundan bu yana başkanlığını yaptığı tüm ağır yükünü omuzlarında taşımış gayretli ve iyi niyetli bir insandı. İnanıyorum ki Bursalı hemşehrilerim onu kabrinde rahat ettirmek arzusunu duyar, ve candan bağlandığı yuvasını gerçek Kafkaslılık için yaşatırlar.

Yüreği insan sevgisiyle doluydu, toplumumuz için daima içi titrerdi. Her hangi bir kişi için, toplumu için onun yapmıyacağı fedakârlık yoktu. Tüm vaktini çok sevdiği hemşehrilerinin dertlerine hasrederdi. O gereğinde bir baba, gereğinde ağabey, gereğinde bir kardeş idi.

Kendisini Kafkas toplumuna adayan ve çevrenin derin saygısını, sevgisini kazanan İhsan Şahin Bey değerli bir eğitimci olarak da her zaman minnettarlıkla anılacaktır.

Onun üzerinde durduğu fikirleri Kafkaslılık için bir ve beraber olmak, elbirliği ile çalışmak, Kafkas ülküsünün insanı olmaktı.

Kimsenin kalbini kırmamaya çalışır, kendini kıran olursa da asla kin gütmezdi. O içten bağlı olduğu Kafkas davasını savunurken hararetli konuşur, fakat karşısındakini katiyyen incitmezdi. Muhatabı ölçüsüz konuşursa zarif nükteleriyle onu sükünete davet etmesini bilirdi.

İHSAN ŞAHİN Beyi en verimli çağında kaybettik. Kafkas ideali için ektiği tohumların yeşereceğini, onun ruhunu yaşatacak onun çizdiği yoldan yürüyecek bir çok gençlerin yetişeceğini ümid ediyoruz.

Nur içinde yat

Ruhun Şad olsun.

19. Yüzyılda Adige Halk Hikayeciliğinden Örnekler:

BE—RA—BA—
Halk Arasından Derliyen :

TSUKUJİY (TSIKVUZHIY)

Atalarımız Kafkasya'da yaşarlarken Tsukujiy denilen biri vardı. Boyca, cüssece küçüktü ama, yiğitliği her yerde söylenirdi. Ruslar arasında bile yayılmıştı onun ünü. Yirmi beş yaşlarında, yeni evlenmiş biriydi Tsukujiy.

Birgün, yine Ruslarla savaşılıyordu. Kahramanlarımız en önde Tsukujiy, düşman saflarını darma-dağın ediyorlardı. Ama Ruslar arasında da Zaharov adında iri cüsseli, demir bilekli yiğit bir Kazak çavuşu vardı. Tek başına Zaharov, saflarımız arasında direniyor, askerlerimizi süngülüyor, yılmak nedir bilmiyordu.

Zaharov'un gözü Tsukujiy'deydi. Fırsat kolluyordu. Nihayet eline geçti bu fırsat. Savaş hummasına dalan Tsukujiy'in çevresine bakınmadığı bir sırada Zaharov, süngüsüne takıp, fırlatıvermişti Tsukujiy'i.

Derhal öne atılan yiğitlerimiz Zaharov'u uzaklaştırıp, Tsukujiy'i cephe gerisine taşırlar.

Tsukujiy'in karnı deşilmiş, bağırsakları dışarı fırlamıştı. Acele yarasını sarıp, yaralılar için bulundurulan bir atla Tsukujiy'i köyüne dönmek üzere uğurlarlar.

Tsukujiy tek başına, ağır ağır, köyüne doğru yol alıyordu. Bu arada susadı. Bir dere kenarına gelince, su içmek için atından indi. Su içip, tam başını kaldıracağı bir sırada, karşıdan iki Rus atlısının dolu-dizgin kendisine gelmekte olduğunu görür.

Hemen, yer yer dışarı taşan bağırsaklarını eliyle bastırıp, onları saran kuşağını sıkar. Atına atlarken, bir yandan da şöyle der kendi kendisine : «Elime tam fırsatı geçti. Çarın bir kölesi Tsukujiy'i çocuklar gibi süngüleyip savursun, ha... O bir kere olur. Göstereyim ben onlara şimdi, süngülendi diye Tsukujiy'in boyun eğip-eğmiyeceğini...

İki asker ver-yansın ederler Tsukujiy'in üzerine. Ama Tsukujiy için oyuncaktı bunlar. Bir sallayışta birinin kellesi düşer. Öbürü kaçmak ister ama, kediye yakalanan fare örneği çatık boynuna inecek keskin kılıcın ağzını beklemekten başka yapacak kalmamıştır. Ama, bu an gelmez.

«Düş önüme, - der Tsukujiy, - seni köyüme götüreceğim. Sakın kaçayım deme, sonra canından olursun.

Yan yana yola koyulurlar. Rus :

«Arkadaşımı öldürdün, beni de niye öldür müyorsun? Yalvarırım sana, ne olur öldür beni. Vahşiler arasında işkenceyle ölmek istemiyorum. Zaten ömrümce işkence dışında birşey görmüş değilim. Ne olur yap bana bu iyiliği...

«Adı nen senin, nerelisin, anlat bana?» der Tsukujiy de.

Rus anlatmaya başlar :

«Adım Aleksi. Kaluga'lıyım. Küçükken babamı kaybettim. Bir soylu be-

yin çiftliğinde köleydi babam. Anam da beyin hizmetçisiydi. Ben de, hayvanlara bakarak, boğaz tokluğuna gece -gündüz çalışarak büyüdüm. Yokluk için de, sopa altında bu yaşıma geldim. On dokuz yaşıma basınca da askere alındım. Kafkasya'nın fethine gönderildim. Geçenlerde mektup geldi. Ben burada savaşırken, biricik varlığım anacığım soğuk odasında titriyerek, iniltiler içerisinde can vermiş. Yaşamak, ya da yaşamamak. İkisi de bir benim için artık. Ne olur, öldür beni. Kara alın yazım, hiç olmazsa, tatlılıkla son bulsun burada. Söyle, niye öldür müyorsun beni?.

«Seni iki şey için öldürmüyorum. Birincisi daha çocuksun, bana göre değilsin. Yakıştıramıyorum kendime. İkincisini ise, sırası gelince söyliyeceğim. Yalnız şu kadarını söyliyeyim : Biz zayıf olanları öldürmeyiz. Vahşi olansa, doymaz midelerini daha da şişirmek için, sizin gibi hiçbirşeyden haberi olmıyan zavallıları üzerimize süren, insanı köle yapan, satan kendi yöneticilerinizdir. Bizler aslında barışsever olan, fakat özgürlükleri için canlarını vermeyi göze alan insanlarız. Biz kime saldırdık, kimin toprağına göz koyduk vahşi sayılmak için? Biraz önce sana çektirilen acıları kendin söyledin. Bizler yurdumuzdan, özgürlüğümüzde nolacağız. Varlığımıza son verilecek. Sizler de ya canlarınızı vereceksiniz, ya da yeniden boyunduruğa koşulmak için beylerinizin çiftliklerine döneceksiniz. Demek ki, bizim gibi siz de birşey kazanmıyacaksınız. Kazanacak olan olsa olsa, yanınıza birkaç köle eklemek isteyen beyleriniz olacak. Oysa Rus'ta olsa, Adığe de olsa, insan insandır. Kaderimiz aynıdır. Hem Rusya geniştir. Hepinize yetecek kadar ürün yetiştirir. Kalabalık halkınıza bir dağ parçasını ele geçirmek ne kazandırabilir? Bu dökülen kanlara değer mi?

Oysa bizim dağlarımızda barışa, insanlığa susamış sıcak kalpli bir halk var. Onlar doğup büyüdükleri bu yerlerde eşitliğe, karşılıklı saygıya, sevgiye, yardımlaşmaya dayanan kendi düzenlri içinde yaşamak isterler. Biz kimseye saldırmıyoruz. Sizin devletiniz saldırıyor bize.

Aslında sizin de kaderiniz bizimkinden farklı değildir. Yapılacak, kendileri çiftliklerinde zevk sürerlerken, bizleri birbirimize kırdıran yöneticilerinize hep birlikte kırmaktır ama, olmuyor.

«Güzel konuşuyorsun, - dedi Aleksi, - ama, Rusya'da silâh fabrikaları çalıştıkça, başka yolu yok, çarın bitmez - tükenmez orduları gelmekte devam edecek. Kimsesizsiniz, Türk çarı (halife) da yardım etmiyor size. Kamayla daha ne zamana kadar savunabileceksiniz köylerinizi?...

Konuşma burada kesilmişti. Çünkü karşı yamaçta yamçısına bürünmüş bir süvari gözcü manda boynuzundan borazanını öttürerek, gelenler olduğunu haber vermişti köye.

Artık vadi yamacındaki kutlu meşelikler içerisine serpili evlerden kurulu Tsukujiy'in köyü görünmüştü.

Köylüler Tsukujiy'i sevinçle karşılamışlardı. Yaralı Tsukujiy, tutsakta getirerek dönsün ha... Ne diyeceklerini bilemiyorlardı.

Bu köy, aynı zamanda, yörenin de merkeziydi. Biraz önce, bir gurup savaşçı Rusları püskürtüp dönmüştü kö-

ye. Tsukujiy'i merakla bekliyorlardı. Yörenin başkanı (thamate) Karabata yaklaşıp :

«Geçmiş olsun Tsukujiy. Öğünüyoruz seninle. Adığe halkı yeryüzünde yaşadıkça, yaptıkları nunutulmıyacaktır. Senin için yapamıyacağımız şey yok. Yiğitliğini karşılıksız bırakamayız. Birşey alman gerek. Hem bu savaşma gücümüzü de arttırır. Sana altın, hayvan ya da toprak vermek isterdik ama, almıyacağımızı biliyoruz. Sana değerli bir kamayla, bir kılıç vermek istiyoruz. Ne dersin?

«Sağolun. Ben vatanım için, Adığe'lik için üzerime düşen görevimi yapmaya çalıştım. Hepsi o kadar. Mutlaka birşey almam gerekiyorsa, getirdiğim tutsağı bana bırakınız, yeter.

«Ama o bir tutsak. Adığe devletinin emanetinde sayılır şimdi. Onu sana bırakmaya yetkili değiliz. Hem kaçabilir, tehlikeli de olabilir» dediyse de Karabata, çaresiz tutsak bırakılır Tsukujiy'e.

Tsukujiy'in konuğuydu artık Aleksi. Onu gündüzün üzüm getirmeğe götürüyor, ya da ufak-tefek işlerinde yardım ettiriyordu kendisine. Akşamları da eğlencelere, toplantı (zexes) lara'ya da arkadaş ziyaretlerine gidiyordu. onunla. Tsukujiy'in hatırı için, herkes ona değerli bir konuk gibi davranıyordu. Aleksi yavaş yavaş Adığe dilini, geleneklerini öğrenmeye, çevreye alışmaya, oyunlarda oynamaya, çevreye alışmaya başlıyordu. Küçük çocuklar bile onunla gezmekten korkmaz olmuşlardı. Böylece günler geçiyor, Aleksi'nin bir düşman askeri olduğu unutulur gibi oluyordu. Birgün :

«Aleksi. Yaşayışımızı gördün. Vah şiliğimiz konusunda da birşeyler öğrenmişsindir. Şu ana kadar ben seni bir tutsak olarak değil, konuğum olarak alıkoydum. Sen de bu düşüncedeysen mutlu sayarım kendimi. Şimdi dilediğini yapmakta serbestsin. İstersen vatanına dönebilirsin. Atını da al. Başka bir isteğin varsa, söyle, vermeye çalışırız. Dilediğin gibi kendine bir hayat seç.

«Sağol Tsukujiy. Sizdeki insanlığı hiçbir yerde görmedim. Size saldırıldığı için Rusya adına utanıyorum. Aklıbaşında, namuslu bir Rus size düşman olamaz!

Hayatımın en mutlu anılarını burada geçirdim. Yabancı olduğumu bile duyurmadınız bana. İnsanlığın olduğu yer vatanımdır. Beni aranızda bulundurmak istemez de, zorla kovarsanız giderim. ancak. Bir isteğiniz olacaktı benden. Onu yerine getirmedense, kovsanızda gitmem. Söyle? Neydi benden istiyeceğiniz ikinci şey?

«Başkanımız Karabata'nın kızı Mezağo'nun Ruslar tarafından kaçırıldığını biliyorsunuz. Karabata belli etmiyor ama, çok üzgün bu duruma. Hepimiz üzgünüz. Ruslar bizi onunla tehdit ediyorlar. Moralimizin düzelmesi gerek. Kızı kurtarmak istiyorum. Bana yardım eder misin? Hem bu iş vatanına büyük bir ihanet te sayılmaz. Suçsuz bir kızı özgürlüğüne kavuşturmak söz konusu olan. İnsanlığa yakışır bir davranış, hiç bir zaman, ihanetle nitelenmemelidir. Ne dersin?

«Evet. Biliyorum o kızı. Albayın karısıyla birarada kalıyor. Kendi kızları gibi davranıyorlar ona. Yardım edeceğim sana. Ne zaman gidiyoruz?

Ertesi gün silahlanıp kale önüne vardıklarında, silahını doğrultan Aleksi, Tsukujiy'in ellerini bağlar, öylece ka-

leye girerler. Doğruca kale komutanına giderler.

«Bravo Aleksi. Biz seni ölmüş biliyorduk, - der Albay, - anlat bakalım başından geçenleri?

«Vahşilerin eline esir düştüm. Beni köylerine kapattılar ama, bir gece nöbetçilerini öldürüp, bu gördüğünüz adamı da getirip geldim. Onun ufak - tefek göründüğüne bakmayın albayım. Bu Adığelerin sözü edilen cengâverlerinden Tsukujiy'dir. Kalelerimizi basan, pek-çok askerimizin kanına giren Tsukujiy. Uykuda bastırıp getirdim, yoksa ele-avuca sığacak cinsten değildir.

«Güldürme beni» dediyse de albay, orada bulunan çavuş Zaharov :

«Dedikleri doğrudur albayım. Tanıyorum. Bu, dediğimiz o Tsukujiy'dir. Abın nehrindeki savaşta pırasa gibi askerlerimizi doğruyordu. Süngüme takıp havaya kaldırdığımda bile kılıcını sallıyor, arkadaşlarına cesaret vermek için haykırıyordu. Kurtarmış canını demek... ama, kâretmemiş işte.

«Aferin, Aleksi. Tam çarımıza yakışır bir askermişsin, - dedi albay. Seni çavuş yaptım. İki ay da kalede izinlisin. Ayrıca madalya alman için de yazacağım.

Tsukujiy zindana atılır, Aleksi de tatiline başlar.

On beş gün kadar sonra Albay Adığeler üzerine sefere çıkar. Kalede bando takımıyla, çoluk-çocuğu korumak için bırakılan on-onbeş asker dışında kimse kalmaz. Aleksi de, izinli olduğundan, savaşa gitmez.

Ertesi gün ikindi üzeri gezinmeye kale dışına giden Aleksi dört nala kaleye atını sürer. Kaleye geldiğinde :

«Yaşasın, - diye bağırır, - komutanımız zaferle dönüyor! Bir sürü Kafkaslı kadın-erkekle, binlerce hayvan getiriyor. Ne duruyorsunuz? Koşsanıza! Komutanımızı ününe yaraşır bir şekilde karşılasanıza!....

Bando takımı zafer marşları çalarak karşı tepelerin ardındaki (!) komutanlarını karşılamaya gider. Birkaç nöbetçi dışında kalede hiçbir asker kalmaz. Aleksi tezelden üç at hazırlayıp arka tarafa bağlar. Doğruca zindana gidip nöbetçiyi cansız yere serer. Tsukujiy'i kurtarır. Tsukujiy'le birlikte albayın evine gider. Tsukujiy Adığe biçimi kement atışlarıyla kapıdaki nöbetçileri yakalayıp kıskıvrak bağlar. Hızla içeri dalıp Mezağo'yu ata bindirirler.

Dört nala kaleden çıkarlarken şaşkın şaşkın arkalarından ateşe başlayan muhafızlara da birkaç el silah sıktıktan sonra, soluğu doğruca Çerkesya'da alırlar.

Karabata çok sevinir. Herkes sevinir. Herkesin savaşma gücü, morali yükselir. Aleksi Adığeliğe kabul edilir, esir edilmiş güzel bir Rus kızıyla evlendirilir. Köy gençleri elbirliğiyle bir yaparlar kendisine. Toprak'ta verirler. Alehsan demeye de başlarlar ona. Evi, Tsukujiy'in evinin yanındaydı, yakın dostu, yakın komşusuydu onun. Tsukujiy gibi, onun da çocukları olur. Büyürler. Babalarıyla birlikte savaşlara katılmaya başlarlar. Bir savaşta, peşpeşi sıra «Tsukujiy şehit oldum derse üzülmesin, Alehsan da yanındadır, Özgürlük bayrağını dalgalandırmak sırasıysa, şimdi oğullarındadır» diye başlıyan bir türküyü de bırakarak bu dünyadan göçettiklerinde, evlâtlar, Alehsan'ın büyük oğlu Zepş'in taşıdığı, üç siyah okla, on iki beyaz yıldızın süslediği koyuyeşil Adığe bayrağının şanlı gölgesinde, bağımsızlık için, yeni zaferler için cepheden cepheye koşuyorlardı.

SÖYLEMEK GÖREVİMDİR

(15 nci Sayfadan Devam)

Buna Sarıkamış'ın «Yenigazi» köyündeki hemşehrilerimizi misal gösterebiliriz ki, Türkiye'ye hicret ettikleri 1864 yılındanberi her güzelliklerini muhafaza edebilmişlerdir. Bu hemşehrilerimiz için sahifelerinde renkli resimlerle geniş yer veren «Tarih Mecmuası»nın 9 cu sayısını okuduğum zaman cidden çok duygulandım ve iftihar ettim. Bütün köyler ve hepimiz onlar gibi yapamaz mı idik, onlar gibi bozulmadan kalamaz mı idik?.. Mümkündü. Herşey telâfi edilir, edilebilir ama, akıp giden zamanın telâfisi mümkün değildir. Zararın neresinden dönersek kârdır. Artık silkinip, kaybettiğimiz mânevî değerleri toplayıp tekrar kalplerimize yerleştirelim, mâzimizle ve ölülerimizle değil, halimizle ve kendimizle övünebilelim.

Aziz ve kıymetli hemşehrilerimiz! Kafkasya dergisi yayınları arasında yeniden fevkalâde eserler meydana getirilmiş getirilmektedir. «Çerkeslerde sosyal yaşayış ve gelenekler sonra Çerkes Hikâyeleri Antolojisi» ve «Çerkes Şiirler Antolojisi» adıyla çıkarılacak eserler bize, unuttuğumuz her şeyi yeniden öğretecek olan büyük emek mahsulü ilmî eserlerdir. Lûtfen köylerimize kadar sokup bu kitapları herkesin okumasını temin edelim. Ancak bu sayededir ki mânevi değer ve iyi meziyetlerimizi ıspatlayabiliriz.

Köçek Değilmiş

Olay çok eski olmayan bir devrede ve Sinop'ta cereyan eder : Türkiye'de Sinop'ta yakın akrabasının bulunduğunu öğrenen bir Çerkes Kuzey Kafkasyadan akrabasına bir mektup yazar ve bir de Çerkes müziği doldurulmuş teyp bantı gönderir. Mektup ve bant kolayca sahibine ulaşır. Fakat adamcağız Çerkesçe yazılmış yazıyı okuyamaz, ona buna gösterir ve sonra mektubun Kafkasya'dan ve oradaki akrabasından geldiğini öğrenir. Bu olaya çok sinirlenir ve korkarda. Hemen emniyet müdürlüğüne koşar mektubu ve bantı vererek gerekli işlemin yapılmasını ister. Normal yollarla gelen mektup ve bant hakkında hiçbir işlem yapılmasına lüzum olmadığını söyleyen ilgililer her ne kadar mektup ve bantı iade etmek isterlerse Sinoplu buna yanaşmaz, mektubu alır yırtar bantı da orada bırakır.

Köyüne döner ve kendisini merakla bekleyen komşularına :

— Gördünüz mü namussuzun bize yaptığını... Başımızı belaya sokacak, bana Rusça yazı yazmış...

Biraz söylendikten sonra da devam eder :

— Bir de utanmadan bize Çerkes türküleri göndermiş... Sanki biz burada köçeklik yapacağız...

Güleriz Ağlanacak Halimize

Derleyen : İzzet AYDEMİR

SİGARA KAGIDI OLARAK KULLANILÂN MEKTUP

Olay Çorum'da cereyan etmiştir : Kafkasya'dan bir Çerkes Türkiye'ye yerleşmiştir. Fakat Kafkasya'da kalan yakınları bu kişinin durumunu bilmemekte ve hattâ ona ölmüş gözüyle bakmaktadırlar. Aradan zaman geçer, Türkiye'ye giden kişinin unutulduğu bir sırada Kafkasyadan bir Çerkesin turist olarak Türkiye'ye geldiği görülür. Turist Çerkes rica ve şiddetli istek üzerine Kafkasyadaki kimseden aldığı mektubu Çorum'daki akrabasına iletmek ister. Resmi makamlara baş vurur ve kendisinin Çorum'a gitmesine izin verilir. Adamcağız binbir güçlükle Çorum'a gider ve mektup sahibini arar. Nihayet aranan kişinin çok iyi tanıdığı bir değirmenciyi bulur ve Kafkasya'dan gelen mektubu sahibine vermesini tekrar, tekrar tenbih ederek gönül rahatlığı içinde memleketine döner. Çünkü bir Çerkes olan değirmencinin bu kadar basit bir isteği yerine getirmemesi için hiçbir engel yoktur...

Aradan günler geçer, Kafkasya'daki kişi Çorum'daki akrabasından bir haber bekleye dursun, değirmenci tesadüfen mektubun verileceği kişiye rastlar. O zaman hemen Kafkasya'dan gelen mektubu hatırlar ve mektup sahibine :

— Hemşerim az daha unutuyordum bir ay kadar oluyor sana Kafkasya'daki akrabandan bir mektup geldi... Seni bulup veremedim... Ordaki akraban göndermiş. Der.

Mektup sahibi heyecanlanır, hattâ sevinçten ağlama derecesine gelir, tanrıya şükreder ve hemen mektubu ister. Değirmenci elini iki yana açaraktan :

— Hemşerim kusura bakma... Kâğıt bulamadım, mektuba tütün sarıp içtim.

Ve mektup sahibinin sararıp üzüldüğünü görünce de :

— O kadar üzülecek ne var bunda hemşerim, bir daha yazsın İ... oğlu. Cevabını verir.

RAUF ORBAY ((Ç'İNÇE)

1881—1965

Yazan : Dr. Vasfi GÜSAR

İlk şöhreti Hamidiye Kahramanı olarak tanınan Hamidiye kruvazörü suvarisi kurmay yarbay Hüseyin Reuf Çerkeslerin (Ç'inçe) ailesinden olup İstanbul'da doğmuştur. Babası Amiral sonra da Ayan azası (senatör) Mehmet Muzaffer paşadır. Reuf, tahsilini babasının sürgün bulunduğu Trablusgarp (Libya) Askeri rüştiyesinde ve sonra İstanbul Heybeliadadaki deniz okulunda yapmış ve deniz subayı olarak orduya girmiştir. 1912 Balkan harbinde Hamidiye süvarisi olarak savaşa katılmış, Akdenizde Yunanlılara karşı korsan savaşları yapmış, ün salmış, Birinci Dünya savaşında Bahriye nazırı (bakan) olmuştur.

Türkiye'de kuvvayi milliyyeyi ilk kuranlardandır. Birinci Millet Meclisinde Sivas Milletvekili olmuş, Nafia vekili, Meclis ikinci Başkanı ve 1922 de Başvekil olmuştur. 1923 yılında stifa etmiştir. 1926 yılında Atatürk suikasdine siyasi düşmanları onu da karıştırmışlar, on yıl hapse mahküm ettirmişler fakat Avrupa'da olduğu için zindana atamamışlardı. Avrupada iken üç sefer de gönderilen suikasitcilarla öldürememişler, daha önce haber alan Reuf bu suretle ölümden kurtulmuştu. Mahrumiyet için de geçirdiği sürgün hayatından 1935 te yurda dönmüş uydurma mahkümiyet beraatla neticelenmiş, memleket içinde görev istemediğinden 1942 de Londra Büyükelçiliğine gönderilmiş ve bu görevinde iken Türkiye'nin ikinci Dünya savaşına katılmamasını sağlamıştır. Memleketin bozuk idaresinden üzgün olan Reuf 1944 de istifa ederek bir daha Devlet memuriyetine girmemek üzere inzivaya ve tedirgin hayata girmiş 1965 yılında İstanbulda vefat etmiştir. Dürüst ve temiz bir insandı. Fakat hemşeri vatandaşları ile ilgisiz olduğundan kimseye bir iyiliği dokunmamıştı.

BEKİR SAMİ KUNDUKH

1864—1932

Kuzey Kafkaslı olup Rus ordusunda general bulunan babası Musa Kundukh ve diğer akrabaları ile bir yaşında iken 1865 yılında Türkiye'ye göçmüşlerdi. Bekir Sami tahsilini kısmen Tokat'ta, kısmen de İstanbul Galatasaray lisesinde, yüksek tahsilini Avrupa'da yapmıştır. Çeşitli memuriyetlerde görev aldıktan bir süre sonra valiliklerde bulunmuş, Millî mücadelede Tokat Milletvekili olmuş, Hariciye vekili olarak çalışmıştır. 1932 yılında İstanbul'da vefat etmiştir. Tanınmış siyaset adamlarındandır.

Milli Mücadele Sivas Kongresi hatıralarından
Soldan Sağa : 1 Yaver Muzaffer Kılıç (Çerkes). 2 Rauf Ç'ençe-Orbay (Çerkes) 3. Bekir Sami Kundukh (Çerkes), Atatürk. 5 Ruşen Eşref, 6 Cemil Cahit Therkhet - Toydemir (Çerkes), 7 Yaver Cevat Abbas.

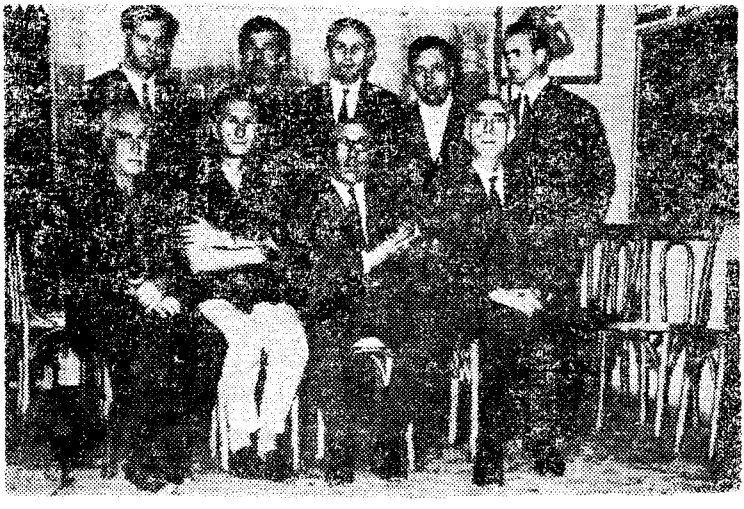

Bursa Kafkas Kültür Derneğinin Kongresi 19.4.1970 Pazar günü Dernek Lokalinde Kalabalık bir hemşeri topluluğun iştiraki ile yapılmıştır.

Yeni idare heyetine seçilmişlerdir. Hayri Ergin Başkan, Oğuz Öğün 2. ci Başkan, Necat Beyiç Sekrter, Bahri Çakır Muhasip, Meliha Şahin Üye, Kemâl Tamzok Üye, Şaban Keser Üye, Hayati Çam Üye, Tebrik eder, başarılar dileriz.

Çerkes Bilmeceleri

Çeviren : Kopsirgen ORHAN

Bilmece, bütün uluslarda örnekleri görülen çok eski bir sözlü halk edebiyatı türüdür. Her toplumda hoş vakit geçirmek amacının doğurduğu yaygın bir zeka ve söz oyunudur. Çerkes bilmecelerinin çoğu, ölçülü ve kafiyeli bir sanat karakterini gösterir. Konusu bakımından da Çerkes Milletinin hayalgücünü, değer yargılarını, dünya görüşlerini, akıl seviyesinin üstünlüğünü, tevazuunu ve nüktedanlığını, günlük yaşantılarını v.s. yansıtırlar. İşte bunlardan bir tanesi :

Göğü isler (dumanlar)
Toprağı korur
Yaşı kurutur
Kuruyu toplar.

Bu bilmece, üzerinde düşünülürse demek istenilenin yangın olduğunu çok güzel ifade etmektedir. Yangına ait bazı enteresan ve muğlak özellikler burada, kelimelerin arasında gizlenivermiştir. Şöyle ki : Yangın esnasında semayı bütünüyle kapsarcasına bir duman husule gelir. Ve gerçekten kendi çapında göğün rengini değiştirir, bir nevi kirletir. - Göğü isler (dumanlar) - Yangın yerini müstakil olarak düşünürsek yangın orayı adeta korur, kimseyi yaklaştırmaz. - Toprağı korur - Yangın eğer çevresinde bazı kuru şeyler varsa hepsini kendi içine alır, toplar ve onlarla kuvvet bulur. - Kuruyu toplar - Çevresindekiler yaş iseler onları da ateşin harareti ile kurutur. - Yaşı kurutur - İşte bütün bunlar bir arada düşünülürse neticenin yangın olduğu rahatlıkla anlaşılır.

Bilmecelerden bazıları da karma mahiyettedir. Yani birbirleri ile hiç ilgisi yokmuş gibi gözüken bir çok hususlar, aralarındaki gizli benzerliklerden Faydalanılarak, bir araya getirilir ve dinleyiciyi derin derin düşündüren ve sonunda da büyük bir zafer kazanmışçasına sevindiren güzel bir kompozisyon şeklindedirler. Mesela Uyku için söylenmiş bir bilmece şöyledir :

Kaldırılabilecek bütün yüklerin en ağırıdır.
Tatlıların hepsinden daha tatlıdır.
İki gözün dört çatısını birbirine yapıştırır.

Bu bilmecenin temel öğeleri birbiriyle hiç ilgili değilmiş gibi gözükür. Gerçekte ise her unsur bilmecenin önemli özelliklerindendir.

BİLMECELER

Kırmızı kar, konulduğu yeri yakar. (ATEŞ)
Önden sırt, arkadan karın. (BACAK)
Gittiğin yere gider, yaptığını yapar. (GÖLGE)
Küçük kazan, tatlı pasta. (FINDIK)
Mağara içinde kemik çit. (AĞIZ İÇİ VE DİŞLER)
Ateş yakmaz, suya batmaz. (BUZ)
Adım atmıyor, fakat geziyor. (KAPI)
İki kardeştirler her zaman döğüşürler. (MAKAS)
Merdivensiz tavan arasma atlar. (KEDİ)
Atlar, otlar, kuyruk sallar. (KARGA)
Kemiksiz beyaz tavuk. (PEYNİR)
Bir atlı bin kişiye kafa vuruyor. (DİBEK VE DARI)
Kapağı açılmıyan sandık. (MEZAR)
İki yay içinde iki kaynak. (KAŞ VE GÖZLER)
Gözüm kapalı iken görürüm, açınca göremem. (RÜYA)
Adamın gözünü biliyoruz, gözün adamı nedir?
(GÖZBEBEĞİNE AKSDEN İNSAN)
Dağıstan'dan getirilen küçük demir fes. (YÜKSÜK)
İsmi olup sonu olmıyan. (GÖK)
Eti yenmiyen büyük kulaklı hayvan. (EŞEK)
Akşama kadar ev içini ev önünü gezer, akşam olunca kapı arkasında durur. (SÜPÜRGE)
Yaz da kış da göz yaşı ırmak gibi akıyor.
(DAĞ TEPESİNDEKİ BUZUL)
Kullanılan bir alet, dibi delik delik. (ELEK)
Kanatsız, ayaksız, uçar koşar. (RÜZGAR)
Tam ortasmdayım fakat ne görebilirim nede duyabilirim (HAVA)
Kemik avlu içinde uzun et (DİŞLER VE DİL)
Kanadı vardır uçamaz, ayağı yoktur yetişemezsin (BALIK)
İki dağ, arasından un dökülür (DEĞİRMEN)
Su doğurur, güneş besler. Anasını görürse ölür. (TUZ)
Ucumda kız oynar, burun deliğimde tokmak (DİBEK)
Ova ucunda iki mağara (BURUN DELİKLERİ)
Göğü bulandırır, toprağı korur, yaşı kurutur, kuruyu toplar
(ORMAN VE YANGIN)
Rengi kahverengi, kuyruğu sürüngen (TİLKİ)
İki kardeştir görüşemez, birbirinin hasretini çeker, bir araya gelemez ((GÖZLER)
İki dağ arasında kıvrılarak yol alır (NEHİR)
Yakını uzaklaştırır, uzağı yakınlaştırır (YOL) **(Devamı Var)**

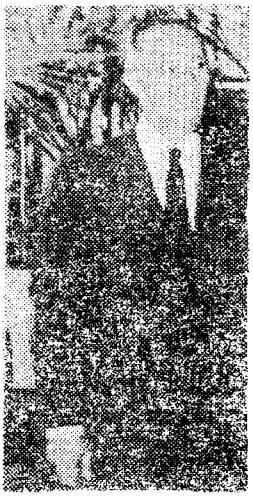

Jır Hamid

JIR HAMİD

Çerkes edebiyatında Modern Hikâye türünün ilk ve en güçlü yazarlarındandır.

Kafkasya'da Tzıx Hable köyünde doğdu. İlk öğrenimini burada, orta ve lise öğrenimini Çerkessk şehrinde ve Yüksek Öğrenimini de yine ayni şehirde ÇERKESSK PEDAGOJİ ENSTİTÜSÜ'nde yaptı. Daha sonra MOSKOVA ÜNİVERSİTESİ DİL VE EDEBİYAT FAKÜLTESİ'nde de üç sene tahsil gördükten sonra tekrar Çerkessk'e döndü. Bir süre başka bir meslekle iştiğal etmek istemişse de çok geçmeden kendini tüm olarak sanata verdi ve ilk hikaye denemelerini yazdı.

JIR HAMİD, yazı hayatına ÇERKESSK'te çıkan AYDINLIK dergisinde Muhabir olarak başlamış ve bilahare aynı derginin direktörü (müdür) olmuştur. Hikâyeleri ilk önce aydınlık dergisinde yayınlanmaya başlamış ve asıl kişiliğini belirten hikâyeleri neşredilmiştir. Temiz bir Çerkesçe ile yazar. (Tupant—Aşuve şvesi) Yabancı kelime kullanmaz.

JIR HAMİD, sadece gazeteci ve hikâyeci olarak kalmadı. Dil sahasında da önemli hamleler yaptı. Rusca - Çerkesce ve Çerkesce - Rusca 30.000 kelimelik lügatin hazırlanmasında önemli rolü oldu. Hazırlık safhasının en büyük işleri hemen hemen onun omuzunda idi. Hikayeleri Rusça, Bulgarca, Azerice, Gürcüce ve Özbek Türkçesine de çevrilmiş ve neşredilmiştir.

1957-63 yıllarında KARAÇAY ÇERKES MUHTAR CUMHURİYETİ'nin Maarif Bakanlığı görevinde de bulundu. Halen bu Cumhuriyetteki Yazarlar Birliğinin başkanıdır.

Hikâyeleri : Dikenli Yol, Hayatı Arama, Dağların Uyanışı, Yeni Deniz v.s.

Romanları : Azamet, Üvey Anne, Dağların Kıvılcımı.

Diğer Eserleri : Rusça-Çerkesçe Lügat ve Çerkes Tarihi Hakkında İnceleme.

HİKÂYE

YENİ DENİZ

Yazan : Jır HAMİD

Çerkesçeden Tercüme Eden :
O. B. KOPSIRGAN

I

Bastonuna yaslanıp önünden süzüle süzüle, kıvrıla kıvrıla akan Kuban'ın tatlı akışını seyreden İhtiyar Cetger Talostan;

— Vallaha doğrusunu istersen halkın ne dediğini herşeyimizle gördük. diyerek söze başladı.

Yanındaki orta yaşlı, meraklı adam sordu :

— Nedir Halkın dediği?

— Bundan 160 kadar yıl önce, şu gördüğün Kuban nehrinin sol geçesinde büyük bir şehir kurulmuştu. Fakat Lo'lar «Biz Kuban'ın solunda oturup, hanımlarımızın el arkasıyla su çekmelerini hazmedemeyiz» dediler ve oradan ayrılıp şu sağ tarafa ÜÇKIL denilen yere yerleştiler.

Yanındaki genç adam;

— Evet.. eskiden bizim Millet çok aksi ve inatçı idi. Bu yüzden pek çok yanlış işleri de oluyordu diyerek ihtiyarın sözünü kesmişti.

Bu uygunsuz harekete içerleyen İhtiyar Cetger kızgınlığını belli etmemek için başını önüne eğerek dinledi ve sonra yanındakine ters ters bakarak devam etti.

— Çerkeslerin geçmişteki sosyal hayatlarını, örf ve adetlerini sana sormadım evlat.. 119 senelik ömrümle geçmişi biraz yaşadığımı ve bildiğimi zannediyorum. Her halde bu hususta yardımına ihtiyacım olmaz. Sözümü kesmezsen daha iyi edersin. diyerek sağa doğru biraz ilerledi. Ve diğer arkadaşlara dönerek tekrar anlatmaya başladı :

— Gerçekten halk akıllı.. Bu geceyi terkettikleri zaman Lo'lar üç kardeşti. En büyükleri YINCIG LOKIT, ortancaları KUBİNE LOKIT, en küçükleri de GUM LOKIT'ı kurdular. Ve yaşı çoktan yüzü aşmış bulunan babalarını YINCIG LOKIT'a götürdüler. Babaları ne de olsa gün görmüştü, tecrübeliydi. «Bu havalideki bütün ovaları gezin, dolaşın, araştırın. Emin olun ki buradan daha hayırlı, daha bereketli bir

yer bulamıyacaksınız bizim için.. Yanılmayın, gaflete düşmeyin, yerimizi terk etmiyelim» diyerek oğullarını ikna etmeye çalışıyordu.

Derken kardeşlerin arası açıldı. Gerçi nihayet bunlar elti de değillerdi ki anlaşmaları güç olsun.. ama bir kere düşmüşlerdi birbirlerine.. Böylece üç kardeş ayrılmış, ve başka başka yerlerde ayrı ayrı köyler kurmuşlardı. Şimdi bakın ey akıllılar, ve söyleyin bana.. Bu geçeden daha hayırlı ve daha bereketli bir yer bulunabilir mi? Bilin başımı koyarım. Ama elbette bulamıyacaksınız. Çünkü yok.. deyip bir nevi meydan okuyarak bastonunu yumuşak toprağa iyice saplamış, sağ elini de önüne doğru uzatmış, Kubanı temaşa ediyordu.

Arkadaşları bir gün süre karışmamışlardı. Sadece dinliyorlar ve sanki onun dediklerine inanmış gibi zaman zaman kükreyerek kendine has bir eda ile çağlayan Kuban'ı seyrediyorlardı.

İçimden İhtiyar Cetgar'i dinlemeyi çok arzu ediyor ve kendi kendime «Ah daha çok konuşsa», her şeyi anlatsa diyordum. Ama kelime haznesi sınırlı olan İhtiyarcık bildiklerini birkaç cümleyle özetleyi vermiş ve belki de deşarj olmuştu. Güneye doğru ilerliyordu.

Hava sotuktu.. Kuru bir soğuk... Rüzgâr ihtiyarın bağrını okşuyordu. Esiyordu yiğidin bağrına firil firil.. Hafif kırlaşmış sakalını tel tel ayırıyor ve bütün haşmetiyle kendini gösteriyordu sanki.. Ama güneş de o kadar güzeldi ki, adeta rüzyârla mücadele ediyordu. Cetgârla mücadele ediyordu. Cetger başını kaldırdı. Sol elini de güneşe siper yaparak arkaya doğru baktı.

— «İnsanlar ölür fakat fikir ve sözleri bakidir.» sözümü unutmayın. Biz şu dağın eteğinde bir şehir kuramadık ama burada, bu sağ tarafta yeni, yepyeni bir şehir yaratılacaktır. Her yönüyle görülmeye değer, mükemmel, örnek bir şehir...

İhtiyarı bir hayli üzüntülü görüyordum. Dolu gözlerini saklamaya çalışıyor ve arasıra mendilini çıkarıp gözyaşlarını silmekten de kendini alamıyordu. Ama yanına yaklaşıp biraz daha dikkatli bakılınca gözlerindeki iri damlacıkların birer sevinç ve ümit kıvılcımları olduğu kolayca anlaşılabiliyordu. Gür ve titrek sesiyle için için konuşuyordu önünde arı gibi çalışan Boldozerlerle ve onların azimli gürültüleriyle..

— Su su yolundan gider demişler atalarımız.. Fakat hayır.. Bu gün su insana tabidir, zamanımızın insanı tabiata hükmedebiliyor artık.. O kuduran dev nehirlere söz dinletebiliyor, yolunu değiştirebiliyor, aksi istikamete bile sevk edebiliyor. Babalarımızın ve bizlerin yapamadıklarımız, oğullarımız için işten bile değil şimdi.. Ne mutlu bana,

ne mutlu bizlere... İşte! Kubanla boğuşuyor Bekmirze.. Ona yeni bir mecra hazırlıyor. Hey gidi hey.. Bekmirze bir çalışmaya başlasın da var sen onu işten ayırabil.. Ne mümkün..

II

Sabahleyin ışıl ışıl parlayan güneş yavaş yavaş kaybolmuş, kara bulutlar güneşe perde oluvermişti. Bunu fırsat bilen batı rüzgârı da gittikçe hırçınlaşıyor, boş bulduğu meydanda istediği gibi at oynatabiliyordu. Beyaz bulutlar da rüzgârla sanki anlaşma yapmış gibi.. Kenarda biriken seyircilerin arkalarından hücum ediyor ve gizlice geri kaçıyormuşcasına alçaktan hızla yol alıyordu.

Havanın böyle birden bozulması, onurlarına dokunmuş olacak, işçileri daha da hırslandırıyor, herkes işini adeta pençeleriyle kavrıyor, boldozer avazı çıktığı kadar bağırıyor, canavarlaşıyordu. Zira sağnaktan sonra Kuban kabına sığmayacak, tabiata hükmetme iddiasındaki insanla ve işçilerin azimleriyle adeta alay edecekti. Ve işte o zaman işler sarpa saracak, sürüncemede kalacak, uzadıkça uzayacaktı. Tembot'le Bekmirze de gayet iyi biliyorlardı bunları.

Tembot parmağıyla kara bulutları işaret ederek Bekmirze'ye;

— Şunları gördün mü? dedi.

İki Boldozerin ortak feryadı yanında Tembot'un gür sesi ancak bir sinek vızıltısı gibi kalıyordu. Buna rağmen Bekmirze anlamıştı onun ne demek istediğini...

Tembot, alaylı alaylı;

— İşte o gördüklerin ıslatacaktır bunu diyerek şapkasını işaret ediyordu. Sanki Bekmirze yağmurun ıslatıcılığını bilmiyormuş gibi.. Zaten oldu olası sevmezdi böyle havayı Bekmirze.. Yıllardır beraber çalıştıkları halde üzerinde anlaşamadıkları tek konu Kafkasya'nın iklimi meselesi idi. Bekmirze'yi yeteri kadar tanıyan Tembot, onu kızdırmak istediği zaman hemen iklimden dem vurur Bekmirze de altında kalmamak ve zevahiri kurtarmak için ona takılacak başka bir konu bulmaya çalışırdı. İşte bugün de Bekmirze'ye olan şey aynı idi.

— Tembot.. Bu bahar yağmurunu o kadar küçümseme sen.. O alay ettiğin kara bulutlar Kuban'la çabucak arkadaş olabilirler.. O zaman Kuban da böyle mütevazi kalamaz, Sen de süt dökmüş kedi gibi olursun diyor ve işini bırakıp Tembot'un yanına doğru geliyordu.

Tembot hiç aldırmıyor, istifini bozmadan işine devam ediyordu.

— Hadi canım sende.. Kubanını da seni de kucaklar şu dağın tepesinden yuvarlayıveririm kızarsam eğer...

Bekmirze hafifçe tebessüm ederek alaylı bir tarzda;

— Hı.. gördük işte marifetini.. dört yıldır hep ayni şeyi geveler durursun ama Kubanı değil kucaklamak kılına bile dokunamadın.

— Bak ona ben ne yapıyorum bugün..

— Bu gün.. bugün.. Onu söyliyen yalnız sen değilsin.

— Hayır yalnız değilim.. Sen de söylüyorsun bunların hepsi de..

— Öyle söyle.. Yoksa hergün «ben» diyorsun bir arpa boyu da ilerlemiyorsun.

— Hey Bekmirze., Bekmirze.. Git de Boldozerini çalıştır. Böyle boş münakaşalarla kaybedecek zamanımız yok, iş zamanı şimdi..

Bekmirze Tembot'un yanından atlayıp kendi dozerine gitti.

İşçilerin çalışmalarını ve işin gidişatını takibetmekte olan Karden Keraş, hepsini görmüştü...

— Bekmirze, anlaşabildiniz mi bari?

— Anlaşmayıp ta ne yapacağız?

Gerçekten Bekmirze, Tembot'u dinlemeden edemiyordu. Tembot 12 senedir Dozerciydi. KUVBİŞEV'de de çalışmış, iyi bir isim yapmıştı. Burada da bütün gücüyle çalışıyor, küçüklerine örnek oluyordu. Aynı zamanda Bekmirze'nin de Dozer üstadı idi. Bu yüzden Bekmirze ona daima saygı duyuyor ve Ağabey diye hitabederdi. Hakikaten kardeş gibi idiler.

Karden Keraş da onları hep kardeşler diye çağırırdı. Bugün işlerin iyi yürümesi de ikisinin iyi anlaşabilmelerine, elele verip diğerlerine örnek olmalarına hamlediliyordu.

Suyun yolunu değiştirmeli, sonra da onun eski yolunu temelli kapatmalıydı. Kolay değildi tabi.. Tutup birşeyler yapmak istersin yağmur elini kolunu bağlayıverirdi.. Ama Çerkes adetlerine göre başlanılan işin her ne pahasına olursa olsun bitirilmesi gereklidir.

İşte, Bekmirze ile Tembot da Kubana hükmetmek istiyorlar, ona yeni bir yol hazırlayıp önüne set çekmek için olanca güçleriyle mücadele ediyorlardı. Yüzlerce insan da onların bu insanüstü mücadelelerini hayretle izliyordu.

Nihayet hava tekrar sakinleşiyor, Kuban da yavaş yavaş uslanıyor, ele avuca gelecek, teslim bayrağını çekecek gibi görünüyordu. Onu usulca, incitmeden kendi yatağından çıkarıyorlar ve sağ tarafa doğru bırakıveriyorlardı.

Tembot;

— Bu işte büyük bir Adığelik var azizim, sağ omuzunu biraz sıvazlamadan sol tarafa gönderemiyorsun, çok mağrur.. Tıpkı eski Çerkes beyleri gibi.. Başının biraz okşanması, iltifat edilmesi lâzım diyor ve nehrin mecrasının değiştirilebildiğine sevinerek Bekmirze ile şakalaşıyordu.

— Nden? Çerkes beyleri o kadar mağrurmuydular?

— Öf, Sen ne diyorsun, akşama yiyecekleri olmasa bile boyunlarını eğmezler, gururlarından geçilmezdi. Zira gurur ve büyüklük onların canlarının yarısı, ruhlarının gıdası idi.

İki arkadaş motorlarını stop ettirip şakalaşarak kendi gayretleriyle yarattıkları yeni yatağında, Kubanın süzülüşünü seyrediyorlardı.

— Çerkeslerin «Tavşan oturduğu kadar koşar» dedikleri gibi neden oturduğumuzu biliyormusun?

— Bekmirze acele ile sözünü kesiyor ve;

— Hayır... O değil, şu sözdür tam bize göre olan.. «Fırtınanın sonu her zaman sükûnettir» diyordu.

— Evet... Hakikaten öyle bizim durumumuzu bu söz daha iyi anlatıyor.

Tam o sırada yeni yatağın kenarında, Kubanı onlarla beraber seyreden Müdür Karden Keraş, işaret bayrağım kaldırmış, hazır vaziyette bekliyordu. Bu duruşun manası şu idi :

— Hazırlanın. Motorlarınızı çalıştırın. Beni dinleyin.

Etraftan hemen motor sesleri yükseliverdi.. Karden Keraş;

— Şöyle bir araya gelin anlamında bayrağını salladı. Makineler hemen orada toplandılar.

Kuban ise yeni yatağın kendisine ait olduğuna inanamıyormuş gibi, temkinli, tedbirli ve emin adımlarla sağa doğru ilerliyordu.

İşte yedi kişi hazır bekliyordu şimdi. Dünyada kimsenin açamıyacağı, bir damla bile sızdırmıyacak iki kocaman kapıyı kapamak için

10 metre derinliğe indiler. Kuban'ın eski yatağının tam ortasında duruyorlardı. Belki de orası insan ayağının şimdiye kadar ulaşamadığı ve ulaşamıyacağı, ilk ve son defa görebilecekleri bir yerdi. Yedisinin de işi çok zordu. Nehri sadece aldatmışlardı henüz. O da başına geleni halâ anlayamamıştı. Ameliyat esnasında uyutulan insanın ilacı gibi o da kendisini teskin edecek ilacı bulmuştu. Bir engeli de kalmamıştı. Alçala yüksele, bütün haşmetiyle yuvarlana yuvarlana yol alıyor, yeni yuvasına kendini alıştırmaya çalışıyor ve iyice yerleşiyordu.

Yedi kahramanı göz görmüyordu. Diğer tarafta boşalan, beton dökülmesi gereken iki odayı temizliyorlardı. Nehrin tabanındaki taşlar öyle ele avuca sığacak cinsten değildi. Yüzyıllardır Kubanm besleyip büyüttüğü, sertleştirip uyuşturduğu, sartlandırdığı kocaman kayalardı. Çelik gibiydi, soğuk soğuktu. Ne belden korkuyordu ne de kazmadan. Ama nihayet yetişivermişti, yirminci yüzyılın demir atı, Boldozer.. Bekmirze de şoför mahallinde.. Arka arkaya çekilip bütün gücüyle taşlara vuruyor, döğüşüyor, mücadele ediyordu. Öyle döğüşüyordu ki sıçrayan kıvılcımlar adeta güneşe yardım ediyorlardı. Ne olduğu anlaşılmadı, motor stop ediverdi birden. İllallah kımıldamıyordu yerinden.

Bekmirze seslendi :

— Ah hiç olmadı.. tırtılım koptu..

Kuban da tam o sırada başı ile dağa vurmuştu. Ve tatlı uykusundan uyanıvermişti. Boğa gibiydi. Süzüyordu.. Sağa yalpalıyor sola yalpalıyor, biteviye çırpınıp duruyordu. Fakat neredeee... Anrak yerinde kalabildi.

Tembot'un Dozeri hızır gibi yetişmişti imdada.

— Ah sana söylememişmiydim? Senin dozerin küçük, gücü az, girme deyince zoruna gidiyordu. Taras Bulba'nın dediği gibi; nehir benim, istediğimi yaparım, istersem tutarım, istersem bırakırım deyip girdin. diyerek Tembot hem Bekmirzeye serzenişte bulunuyor, hem de Dozerini takarak çekmeye çalışıyordu. Ama nafile.. Artık iki dozer de kımıldamıyordu. Gittikçe gömülüyorlardı. Kapı aralığında sıkışıp kalmışlardı.

Kapılar örtülemiyor, aksine nehir de acele ediyordu. Karşısına dikilen iki engeli de parçalayarak nerede ise kapılara dayanıyordu. Son engele birazcık kalmıştı. Kuban artık hakikaten kudurmuş, kızmış, köpürmüştü. Taş, toprak engel tanımıyor, sürükleyip götürüyor, sağa sola çarpıyor, kabuğuna sığmıyor, bütün gücüyle seti dövüyordu. Ve en çok güvendikleri son setten de sular sızmaya başlamıştı.

Tembot'da tıpkı Kuban gibiydi! Boldozerini bir sağa bir sola yalpalıyarak Bekmirze'inin dozerini burnundan tuttuğu gibi çekiverdi dışarıya ve hemen inip yedi işçinin yardımına koştu.

Bütün zorlukları her zaman yenmeye alışmış olan yedi kahraman mücadeleci, bütün güçleriyle kapıları onarıyorlar, eşikleri iyice tıkıyorlar ve her tarafı betonla sımsıkı sıvayıp kapatıyorlardı.

III

Tmbot da Bekmirze de yeni yatağın 30 M. yüksekliğindeki kenarında duruyordu. 7 kişi de yalnız değildi tabii. 8 bine yaklaşan oranm halkı da onlarla beraber seviniyordu.

Kuban başına gelenleri artık anlamıştı. Gidecek, atlıyacak, sığınacak, bir yeri de kalmamıştı. Kurnazlık yaparak işi tatlılığa bağladı.

— Mahsus yapıyordum, sizi korkutmaktı niyetim, fakat aferin size, elinizden kurtulamadım der gibi bir hali vardı.

Tembot;

— İşte Bekmirze, şimdi bak şu Kubanını bu 30 M. yükseklikten çıkarıp dağa çıkarırsam ne verirsin diyerek arkadaşına takılıyordu.

— Şimdi erkekleştin değil mi? Hepsini de kendine mal edersin. «Dağa çıkma» desek de artık çıkacak o, gidecek neresi kaldı ki? Yeni doğmuş kuzu gibi.. İstediğin yere çek götür. diyerek karşılık veriyordu Bekmirze.

Kuban uslanmış, sakinleşmişti. Yavaş yavaş duruluyor, durgunlaşıyordu. Artık ne ayağını çarpıyor, ne göğsünü kabartıyor ve ne de başı ile süsüyordu. Gerçekten yeni binek atları gibi çok atlayıp hopladı ama Çerkesler nice atları dize getirmişlerdi. Kubanı da öylece yola getirdiler.

Çerkes.. Çerkes.. O derindir. O serttir.. O haşindir.. O mağrurdur, faziletlidir, mücadelecidir. Onun elinden ne kurtulabilir ki?

Kuban genişledi. Deniz gibi oldu. Artık şarıl şarıl akarken çıkardığı şırıltılar daha ahenkli idi. Bir sütlimandı sanki. Uslanmıştı yazık. Gösterilen yoldan gitmeye hazırdı artık.. Öyle yaramazlık yapmayacaktı bir daha.. Yarın asil Çerkesin göstereceği yoldan gidecekti yine söz vermişti.. Her zaman Çerkesle beraberdi o...

Ey Yavrularım diyor ihtiyar Cetger. Her şey iyiydi ama biraz daha aşağıya almış olsaydınız.. Penceremden bakıp yeni denizi seyre dalsaydım, Çerkesi onda, onunla beraber görsem, onunla teneffüs ederek yaşasaydım.. Ah.. ne olurdu.. Hayır.. Uzak da değil.. Buradan da göreceğim.. iyidir...

O Çerkesliğin, nurudur. O Çerkes'in kaşı, O Çerkes'in gözü, O Çerkes'in yüzü, O Çerkes'in kendisidir. Asil Çerkes sen ebediyyen var ol. Ey Kuban, Yıncıg, Gum, Elburs, sen mahşere dek kal... Sen Çerkes'lerle ebedileş...

GÜRCÜ ATASÖZLERİ

— I —

Derleyen : **Gürcüceden Çeviren :**

Zurab Tçumburidze **Hayri Hayrioğlu**

Akılsız başı taşıyan ayakların işi çok olur.
Lâf başka marifet başka.
Agiaşvili Gamdel'in akibetine uğrama; (Gamdel aç karnına düğüne gitmiş fakat geç kalıp yemeğe yetişemeden dönmüş, dertlenmiş; orada düğünden, burada yemekten oldum, demiş).
Fiğ yerinde ekilir, adetle usul budur.
İnsan bazen ekmeğin de adını unutur.
İnsan ömrü üç günlüktür; Doğduğu, evlendiği ve öldüğü günler.
Ha ayı, ha ayımn izi
Ananeyi öldürmek soyunu öldürmekten kötüdür.
İnsanoğlu ağlıyarak doğar inliyerek ölür.
İnsanoğlu öğrencidir hayat öğretmen.
Erken çıkan uzak gider.
Kötü söz eşek tekmesinden de acıdır.
İnsanoğlunun namus zarı soğan zarından da incedir, ama bu zar yırtılınca manda derisinden de kalınlaşır.
Yerli tavşan yerli tazının hakkıdır.
Hadi dön değirmenim, varlığın bu kadarına da razı ol.
Erken davranan tavşanı avcı yakalıyamaz.
Erken kalkan hayat bulur.
Erken uyanan kuş gagasını temizler, geç uyanan göz çapağını
Erken böğüren inek geç sağılır.
Hasta sıhhate kavuşunca tabipten nefret eder.
Adm kötüye çıkacağına gözün çıksın daha iyi.
Dert vücuda araba ile girer damla damla çıkar.
Hastaya çorba sorulmaz.
Hastalığa pes dersen tepene biner.
Yukarı tükürdüm bıyık, aşağı tükürdüm sakal.
Kötü gününde karını sev, iyi gününde yanında bulursun.
Karını erken islah edersen sonra endişen olmaz.
Kötü adam sonradan mülk sahibi olsa da yine kötüdür.
Kötü adamın övgüsünü yap, kendisinden sakın.
Kötü komşudan kurtuluş istersen ona borç ver.
Kötü topluluk eğlenceden de zevk almaz uykudan da.

Kötü komşudan ateş dahi isteme.
Kötü komşu ateşi dahi servetten sayar.
Kötülük ettin kötülük buldun.
Kötüden iyilik bekleme.
İyi-kötü, hanesinin erkeğidir.
Kötü söz sahibinindir.
Saklamasını bilmiyen hırsızdan daha adidir.
Kötü evlât anne-babasma söğen evlattır.
Kötü köpek sahibi olmak kötü karı sahibi olmaktan iyidir.
Köpeğin kötüsü yemezde yedirmezde.
İşte eşek işte ağaç, çıksında görelim. (Tsrupentel'e Hindistanda, eşeklerin -ağaca tırmanabildiklerini anlatmışlardı).
Kötülerle olursan kötü, iyilerle olursan iyi olursun.
Çirkin görünüşlü tosundan iyi öküz olur.
Bir hasta adam dokuz defa kişniş çiğnemeli.
Kötülük etmeyen kötülükten korkmaz.
Avçala'da düğün var, Mtshetada davul çalınırmı?
Azanburlu Tatar, domuz başını mahkemede arar.
Aznaur'un ziyaretini hayra yorma.
Aznaur ekmek almaz, acıkınca derdini bile alır.
Aznaur'un umduğu sofraya konmaz.
Erzurumu görmemişim, masalını duymuşum.
On yalan söyliyenin bir doğrusuna inanan çıkmamış.
Bir düşman, bin dosttan çoktur.
Bin düşman, sevmesini bilmiyen bir dosttan iyidir.
Bir ana on teyzeden iyidir.
On defa ölç bir defa biç.
Yüklü eşeği herkes tekmeler.
Yasak ve haram herşey tatlıdır.
Toprağa, sahibim kim diye sormuşlar; üzerimde dikilen demiş.
Kavağın boyu uzundur, meyve vermez.
Alia'nın derdi pilavdan.
Alia pişirir Talia aşırır.
Alia gitti Musia geldi.
Alianın hanesine Musia kondu.
Ha Alia ha Osmana ikiside tatardır.
Povrazesti bildiklerim döküldü.
Alihan gitti çalıhan geldi.
Gün kararsın ağa gitsin.
Amaneti kurt yememiş.

(Devamı Var)

Ünlü Güreşçilerimiz :

ADİL ATAN (ATANBA)

Derliyen : Ardışan KOBAŞ

Adil ve İrfan Atan kardeşler, hem yağlıda hemde minderde ayni zamanda başarı gösteren Milletimizin yetiştirdiği nadir güreşçilerdendir.

Adil Atan 1929 yılında İzmit'in Derbent köyünde doğmuştur. Daha küçük yaşta ağabeysiyle beraber yağlı güreşe başlamışlar, kısa zamanda sivrilerek Kırkpınar güreşlerine iştirak etmişler, her sene her kategoride birinci olarak nihayet başa çıkmışlardır. Bilahare minderde geçmiş 1952 yılında 87 kilo Türkiye serbest birincisi olarak kardeşiyle beraber Helsinki Olimpiyatlarında millî mayoyu giymiş ve kendi sikletinde ikinci olmuştur. Bu Olimpiyatlarda İrfan ve Adil Kardeşlerden başka, Nurettin - Haydar Zafer, Teyfik Yüce olmak üzere üç Çerkes güreşçisi daha Ay Yıldızlı mayoyu laykiyle temsil etmişlerdir.

1954 Tokyo Dünya Şampiyonasında ikinci, 1956 Melburn Olimpiyatlarında ikinci, 1957 Türkiye'deki Dünya şampiyonasında 87 kiloda serbesde birinci grekoromende ikinci olmuştur. Ayni yıl Balkan şampiyonasında birinci gelmiştir. Adil Atan bu arada yağlı güreşleride ihmal etmemiş 1958 de Kırkpmarda Türkiye Başpehlivanı olmuştur.

En beğendiği güreşçiler : Palim, Granberk (İsveç), Antanson, Yaşar Doğu Nurettin Zafer, ve Servet Meriç'dir.

İRFAN ATAN

İrfan Atan 1927 yılında İzmit'in Derbent köyünde doğmuştur. Kardeşi gibi hem yağlıda hemde minderde başarı gösteren nadir güreşçilerimizdendir. Kırkpınar güreşlerinde her kategoride birinci olarak nihayet 1951 yılında ilk kez Kırkpınar Başpehlivanı olmuşdur. Teşvik üzerine mindere geçmiş 1951 Türkiye şampiyonasında ağırda Adil Candemiri yenerek serbesde birinci olmuşdur. Aynı yıl İstanbuldaki Milli bir karşılaşmada Dünyanın meşhur ve sırtı yere gelmemiş ağır siklet güreşçisi Bill Antansona ilk mağlubiyet acısını tattırmışdır. 1952 de Helsinki Olimpiyatlarına katıldığı için Kırkpınara iştirak etmemiş ve Olmpiyatda serbest stilde ağır siklet Dünya üçüncüsü olmuşdur. Ertesi yılki Kırkpınar güreşlerinde ikinci kez Türkiye baş pehlivanı olmuştur.

1954 Tokyo Olimpiyatlarında kaptanı olduğu Serbest Millî Güreş Takımımız birinci olurken, kendisi Rus ve Macar hakemlerinin gadrine uğrıyarak, üstüste verilen fena puanlarla devamlı kaçak güreşen 136 kiloluk Rus Kokovskiye yenik sayılmıştır. Bunun üzerine güreşden nefret ederek, güreş hayatına son vermiştir.

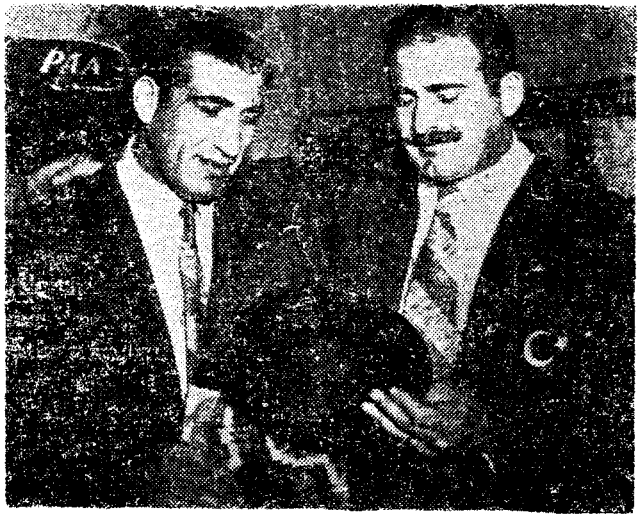

ATAN KARDEŞLER BİR ARADA

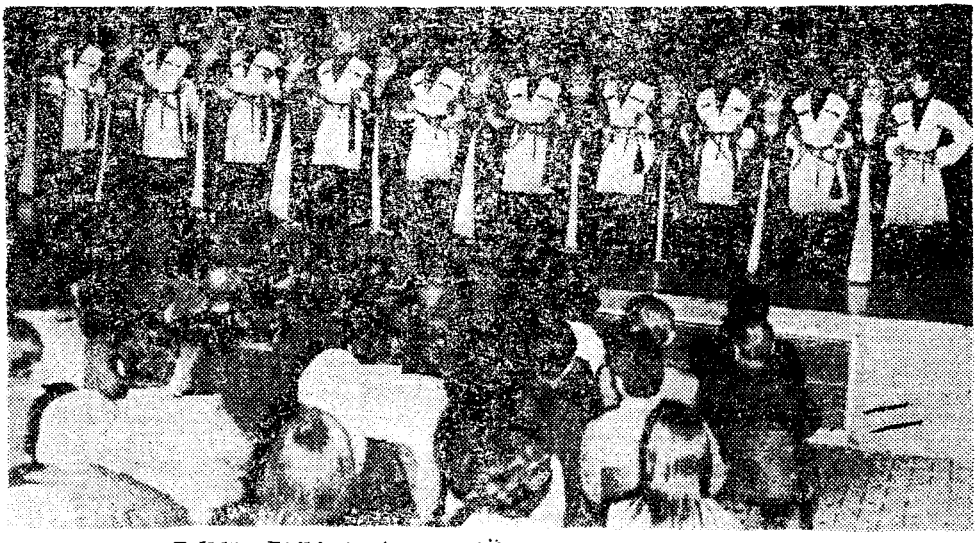

Folklör Ekibimiz Amman (Ürdün)'deki gösteri sırasında

ANKARA HABERLERİ

Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneği folklör ekibi 19 Nisan 1970 tarihinde özel bir otobüsle Ürdüne gitmişlerdir. Ürdünde (Amman) iki gece, Suriyede (Şam'da) da iki gece olmak üzere dört başarılı gece düzenlenmiş ve folklör ekibimiz takdirle izlenmiştir.

Özellikle Amman'daki geceye rağbet çok fazla olmuş, bu arada Ürdün'ün Türk sefiri gecede bir konuşma yapmıştır.

Folklör ekibimizin gösterileri yabancı bir ülkede memleketimizin tanıtılması bakımından çok faydalı olmuştur.

Bu başarılı gezilerinden dolayı folklör ekibi elemanlarımızı ve yöneticilerimizi tebrik ederiz.

★☆★

TEŞEKKÜR

Ürdün'deki gezileri sırasında gerek ekip elemanlarımıza gerekse yöneticilerimize karşı yakın ve içten ilgilerini esirgemeyen, Türkiye'den gelen kardeşlerini misafir etmekte birbirleriyle yarış eden, dernek yönticileriyle hemşerilerimize, ayrıca yine Suriye'deki gezilerinde aynı şekilde bizlerle ilgilenen Suriye'deki kardeşlerimize teşekkürü borç biliriz.

★☆★

NİKAH TÖRENİ

Hemşerilerimizden Avukat Kazım Berzeg ile Z. Yük. Müh. Ayten Çeviker'in nikâh törenleri 11. Nisan. 1970 tarihinde Ankara'da ve kalabalık bir hemşeri topluluğunun huzurunda yapılmıştır.

Tebrik eder mutluluklar dileriz.

★☆★

GENEL KURUL TOPLANDI

Ankara Kuzey Kafkasya Kültür derneği'nin yıllık genel kurul toplantısı 17. Mayıs. 1970 tarihinde Ankara Bahçelievler Akalın düğün salonunda yapılmıştır.

Yönetim kurulunun yeniden getirdiği Tüzük tadilatı kabul edilmiş ve eski yönetim kurulunun ibrasından sonra seçimlere geçilerek yeni yönetim kurulu iş başına getirilmiştir.

Yeni yönetim kuruluna aşağıdaki zevat seçilmişlerdir :

Kemal Cankat, Kazım Berzeg, Mahmut Atalay, Orhan Aslan, Ersin Aşan, Rauf Bozkurt, Sururi Öğün.

Dernek başkanlığına Kemal Cankat, İkinci başkanlığa Kâzım Berzeg, Muhasipliğe, Rauf Bozkurt getirilmişlerdir.

Yeni Yönetim kurulunu tebrik eder çalışmalarında başarılar dileriz.

İSTANBUL HABERLERİ

İstanbul Kafkas Kültür ve Yardımlaşma Derneği Seçimleri

İstanbul Kafkas Kültür ve Yardımlaşma Derneği mütad yıllık kongresini 22. Mart. 1970 Pazar günü öğleden sonra yani satın aldığı Üsküdar Bağlarbaşı Nuh kuyusu caddesi No. 128/2 daki lokalinde üyelerin topluluğu ile yapmış, kongre başkanlığına Dr. Vasfi Güsar getirilerek gündeme geçilmiş, esöi yönetim kurulu ibra edilerek yapılan seçimde Yönetim kuruluna eski başkan Sait Şurdum, Profesör Hayri Domaniç, Yasin Çelikkıran, Ömer Büyüka, Yılmaz Özgür, Nazmiye Tuğ ve İsmail Güvercinci, Murakipliğe Ömer Yağan, Hilmi Asena, Emin Tataroğlu atanmış, Haysiyet divanına Dr. Vasfi Güsar, Hukukçu Kazım Öztekin ve İzzet Şurdum seçilmişlerdir.

Yeni kurulu tebrik eder başarılar dileriz.

İstanbul derneğimiz yeni lokalinde toplantılar düzenlemektedir.

BİZİM EV ya da YUVAMIZ da diyeceğimiz bu (TOPLUM GALERİSİ) hemşerilerin yalnız tanışma, görüşme, havadan sudan konuşma yeri olmayıp bir bilgi, bir ilim yuvası olduğu da görülmüştür. İnsanların hafta tatilini şurada burada geçirmek, ya da geçirmeyi düşünüp sağlamak gibi vakit öldürmek değil, fikirsel kurcalama, bir şeyler öğrenme, güzel ve temiz bir çevre içinde bilgi edinme, sevgi ve saygı anlamlariyle dolu güzel bir gününü geçirmek insana gerçekte gurur ve sevinç vermektedir.

Bu düşüncelerden hız alan dernek yönetim kurulu Tüzüğüne uyarak KÜLTÜREL KONFERANSLAR sıralamış ve ilk konferansı 5 Nisan 1970 Pazar günü saat 14 de genç hukukçu Rahmi Tuna (Tuma) tarafından (ÇERKESLERİN MENŞE'İ) konusu olmuştur. Tarihten önce Çerkeslerin arkeolojik, etnigrafik durumları, fiziki teşekkülleri, dünya karşısında Çerkeslerin etnik yaşayışı incelenmiş, pek kalabalık bir toplumun ilgisini çekmiş ve alkışlanmıştır.

İkinci konferans bir hafta sonra 12 Nisan 1970 Pazar günü ayni saatte Dr. Vasfi Güsar tarafından (KUZEY KAFKASTAN GÖÇ YA DA KAÇIŞ) konusu üzerinde geniş bir konuşma yapılmış. 19 uncu yüzyılda Çerkeslerin kişilikleri, yurtlarının durumu, son savaşlar ve onun sonucu 1864'deki Çerkeslerin büyük ve feci göçü nedenleri incelenmiş, genis dinleyici toplumu üzerinde büyük ilgi çekmiştir. (Bu konferans dergimizin gelecek sayılarında yayınlanacaktır).

Ayni günün akşamı Kafkas Kültür derneği gençlik kolu tarafından Şişli düğün salonunda bir de gece düzenlenmiş geç vakitlere kadar neşeli bir gece de geçirilmiştir.

26. Nisan Pazar günü ayni saatte yine dernek binasında bir (AÇIK OTURUM) tertiplenmiş, büyük bir toplum çeşitli konuları ele almışlar, tartışmışlar. Fikirler ortaya atmışlardır. ADİGHE KHABZE dediğimiz Çerkes âdetlerinin nedenleri, güzellikleri, giyimleri ortaya dökülmüş, iyi âdetler çoğunluğu yanında tek tük de olsa bir kaç fena âdetin kaldırılması üzerinde durulmuş, hukuki cepheleri tartışılmış, çoklarının lüzumu üzerinde fikirler belirtilmiş, gençlerin tahsil ve eğitim çağlarında millî kültür, millî gelenek konuları da yer almış, incelemeler açıklanmış, söz isteyenlere gerekli cevaplar verilmiş, tartışmalar ve AÇIK OTURUM toplum için çok güzel olmuş, bilinmeyen şeyler apaçık ortaya dökülmüş ve bu konuşmalar konferans ve oturum ile güzel bir gün geçirilmiştir. Dernek bir kulup, bir okul, bir bilgi kaynağı formunu taşıyordu. Bu bakımdan orada yer alan hemşeri toplumu bu konuşmaların, konferansların her on beş günde bir yapılmasını, Derneğin esas amacının esasen bu olduğunu belirtmişlerdir. Gerçekte bu düşüncelerin pek yerinde bulunduğu üzerinde durulmuş konferansları düşünen yönetim kurulu ile genç üniversiteliler tebrik edilmiş ve bilgiç hemşerilerin verecekleri konferansları dört gözle beklediklerini ve izleyeceklerini ricaları ile sözlerini bitirmişlerdir.

İstanbul Kafkas Kültür ve Yardımlaşma Derneğinde 10. Mayıs. 1970 Pazar günü saat 14 de Orman mühendisi Sayın Ömer Büyüka tarafından Kuzey Kafkas'ın II/Mayıs/1918 istiklâl gününün 52 nci yıldönümü dolayısiyle bir konferans verilmiş, ilkin o savaşa katılıp şehid düşenlerin hatıraları için bir dakika saygı duruşu yapılmış ve arkasından Kafkas - Rus harplerinin son safhaları ile yapılan mücadeleler belirtilmiş, büyük ve kalabalık bir toplum tarafından izlenmiştir.

Arkasından sayın Dr. Vasfi Güsar tarafından Çerkeslerde dal (Kabile) teşekküllerinin nedenleri ve ne gibi etkiler altında kuruldukları, geçirdikleri safhalar ile yeni türeyen ve kaybolan dallar hakkında ilginç bilgiler verilmiş toplumca dikkatlice takip edilmiş, yeni dernek binasında güzel bir kültürel hava yaşanılmıştır.

★☆★

VEFAT

Kıymetli ve genç kardeşimiz teğmen Yüksel Şahin'in ani vefati bizleri son derece üzmüştür. Çevresinde çok sevilen ve iyi bir hemşeri olarak bilinen genç kardeşimize tanrıdan rahmet ailesine baş sağlığı dileriz.

Kıymetli hemşerilerimizden Nurettin Besler'in babası Kazım Besler in 30. 4. 970 tarihinde Ankarada vefat ettiğini tessürle haber aldık.

Cenazesi Memleketi olan Erbaa'ya götürülüp orada köyüne defnedilen merhum'a tanrıdan rahmet ailesine baş sağlığı dileriz.

YENİ DERNEĞİMİZ

Sevinçle haber aldığımıza göore Kırıkkaledeki hemşerilerimiz Kırıkkale Kafkas Kültür ve Yardımlaşma Derneği adı altında bir dernek kurmuşlardır. Yönetim kurulu Bahri Konuk, (Başkan), Yakup Kaya, (2.ci Başkan), Necati B. Yıldız (Sekr.) Nizamettin Özkan (Muh.) Hasan Apaydın, Halil Karlı, Özdemir Utku 'dan kurulan yönetim kurulunu Tebrik eder başarılar dileriz.

GEÇMİŞ OLSUN

Kıymetli hemşerilerimizden MAHİR ÇAĞATAY (Düzce) Ocak 1970 Ayında SAKARYA Devlet hastahanesinde bir prosfat ameliyatı geçirmiştir.

Sağlık durumu iyi olan hemşerimize geçmiş olsun.

★ ☆ ★

Kıymetli hemşerilerimizden KIRAÇ BÜYÜKA Kardeşimiz (Ankara) bir Mide ameliyatı geçirmiştir.

Sağlık durumu iyi olan kardeşimize geçmiş olsun.

ÇERKESYADA SOSYAL YAŞAYIŞ ADETLER

Bu isim altında yayınladığımız ve Dergimizin geçen sayılarında duyurduğumuz kitabımızın satışı 10 lira fiatla yapılmaktadır. Her evde, her köyde bulunması gereken bu kitap istenildiğinde ödemeli olarak postalanabilecektir. Duyururuz.

DÜZELTME

Kafkasya dergisinin geçen sayısında (Sayı 24. Ekim-Kasım-Aralık 1969) 20 inci sahifesinin 19 satırında (Çözüntülü bir sosyal) cümlesi basın hatası fazla yazılmıştır. Silinmesini.

Satır 40 da 1967 nin 1957 olması gerektiğini.

Sahife 48 satır 6 da 1910 nun 1901 ile değiştirilmesini okuyuculardan rica ederiz.